

**Çukurova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı**

89595

**İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÜNLÜK
YAŞAMLARINDAKİ PROBLEMLERİNİ ÇÖZMEYE İLİŞKİN KARAR VERME
BECERİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**

Eiif KARAKAŞ (GÜNAL)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Adana, Eylül 1999

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Çukurova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

**İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÜNLÜK
YAŞAMLARINDAKİ PROBLEMLERİNİ ÇÖZMEYE İLİŞKİN KARAR VERME
BECERİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**

Elif KARAKAŞ (GÜNAL)

DANIŞMAN : Yrd. Doç.Dr.Ahmet DOĞANAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T 89595

Adana, Eylül 1999

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

JÜRİ ONAY SAYFASI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Yrd. Dç. Dr. Ahmet DOĞANAY

Üye Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU

Üye Doç. Dr. Müfit GÖMLEKSİZ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

301.0911.999

Prof. Dr. Mehmet FİSUNOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖZET**İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÜNLÜK YAŞAMLARINDAKİ PROBLEMLERİNİ ÇÖZMEYE İLİŞKİN KARAR VERME BECERİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI****Elif KARAKAŞ (GÜNAL)****Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY****Eylül, 1999, 64 sayfa**

Bu betimsel araştırmanın amacı, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerini kapsayan yaş grubunun günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlerini çözmeye ilişkin, karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmektir. Ayrıca geliştirilen ölçme aracının, cinsiyet ve okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri açısından değerlendirmesini yapmaktır. Araştırma 1998- 1999 eğitim-öğretim yılında Adana İli Seyhan ve Yüreğir İlçelerindeki merkez okullarında gerçekleştirilmiştir. Bu okullar Adana Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini Anadolu İlköğretim, Hürriyet İlköğretim, Yavuzlar İlköğretim, Mimar Sinan İlköğretim, Emine Sapmaz İlköğretim, Kasım Sacide Ener ilköğretim, Özel Akdeniz ve Özel Gönen Okulları'nın 4. ve 5. sınıflarında okuyan 658 öğrenci oluşturmuştur.

Geliştirilen ölçme aracının kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla önce uzman görüşüne sunulmuş, daha sonra pilot uygulama yapılmıştır. Temel bileşenleri ortaya çıkarmak için, faktör analizi yapılmıştır. Maddelerin alt ve üst grupları ayırt edip etmediğini değerlendirmek amacıyla da t- testi analizinden

yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması aşamasında iç tutarlılığı değerlendirmek amacıyla Cronbach Alpha değerine bakılmıştır.

Yapılan bu analizler sonunda geliştirilen ölçme aracı, 17 madde ve 4 alt ölçek olarak elde edilmiştir.

Ölçme aracına göre, öğrencilerin karar verme becerilerinde, cinsiyet ve okulun bulunduğu çevrenin ekonomik durumuna göre, ölçek kapsamına giren maddeler ve faktörlere göre farklılıklar gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Karar Verme, Karar Verme Süreci, İlköğretimde Karar Verme, Karar Verme Beceri Testleri, Ölçek Geliştirme.

ABSTRACT**DEVELOPMENT OF A SCALE TO MEASURE DECISION MAKING SKILLS
RECATED TO EVERY DAY PROBLEMS OF FOURTH AND FIFTH GRADE
STUDENTS****Elif KARAKAŞ (GÜNAL)****Master Thesis, Department of Educational Sciences****Supervisor: Asst. Prof. Dr. Ahmet DOĞANAY****September, 1999, 65 pages**

The main goal of this descriptive study is to develop a scale which measures 4. th and 5. th. grade primary school age students' decision- making skills in the case of the problem- solving which they meet in their daily lives. This research also aims to compare decision- making skills of the students according to their sexes and the economical structures of the schools' environment. It has been made in the term of 1998- 1999 and at the central school which are belong to Seyhan and Yüreğir districts of Adana. These schools have been chosen according to the informations which were taken from Adana Milli Eğitim Müdürlüğü. In this study, 658 grade 4. and 5. primary school students were selected from Anadolu İlköğretim, Hürriyet İlköğretim, Yavuzlar İlköğretim, Mimar Sinan İlköğretim, Emine Sapmaz İlköğretim, Kasım Sacide Ener ilköğretim, Özel Akdeniz ve Özel Gönen Okulları as subjects.

First, the draft scale had been presented to subject exports to get opinions for determining the content validity. The factor analysis had been made to find the ultimate components. T- test analysis had been used to see if there are differences between upper and lower 27 percent. During this research Cronbach

Alpha values had been observed to see the interior consistency at the step of the scale's reliability.

At the end of this study, the scale had become as 17 items and 4 sub-scale.

Some differences has been found out according to economical structure of the schools and the students' sexes on students' decision making and according to the items and factors skills.

Key Words : Decision making, Decision- making in primary school, Decision- making ability tests, Developing skills.

ÖNSÖZ

Gittikçe karmaşık ve zor hale gelen günlük yaşamda, bireyler sıklıkla karar verme durumları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bireylerin karar verme sürecini bilmeleri ve bu süreci kullanmaları, karşılaştıkları zor karar verme durumlarını kolaylaştırabilir. Bu nedenle eğitimciler karar verme becerilerinin artık okullarda kazandırılması gerektiği görüşünü savunmaktadır. Eğer karar verme sürecini kullanma becerisi, temel eğitimden başlayarak verilirse, çocuklar küçük yaşlarda kendi problemlerini kolaylıkla çözmeyi öğreneceklerdir. Bunun sağlıklı yansımaları, ileri yaşlarda meslek seçimi, toplumsal yaşama uyum sağlayıp, sosyal bireyler olma konusunda görülebilir.

Karar verme, her ne kadar karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıksa da, bireyin karar vermesini gerektiren güç bir durumla karşılaşması ve bunu fark etmesi karar verme sürecinin başlangıcı sayılabilir. Bundan sonra yapılması gereken en önemli aşama, bireyin karar verme sürecini doğru ve etkili kullanmasını, öğrenmesini ve uygulamasını sağlamaktır. Bu da erken yaşlarda yapılacak karar verme becerisini geliştirici aktivitelerle sağlanabilir. Bu konuda yapılan araştırmalar literatürde yer almaktadır. Karar verme becerilerini geliştirici bazı aktiviteler hazırlanmış, ancak bunların ne derece kazandırılabilirliğini değerlendirebilecek bir ölçme aracına rastlanamamıştır.

Ülkemizde özellikle ilköğretim çağındaki çocuklara yönelik, karar verme ile ilgili çalışmalar sınırlıdır. Eğitimimizde bu alanın önemi, yeni yeni önem kazanmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmayla, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problem durumları göz önüne alınarak, karar verme becerilerini değerlendirecek bir ölçek geliştirmek hedef olarak alınmıştır.

Bu çalışmanın planlanıp, uygulanması sırasında birçok kişinin katkısı olmuştur. Özellikle çalışmanın her aşamasında bana yardım eden danışmanım, Yrd. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY' a, araştırmanın istatistiksel analizleri sırasında yardım eden Doç. Dr. Müfit GÖMLEKSİZ' e, eviri aşamasında yardımcı olan İngilizce ğretmeni Nurcan KELLEZ' ne ve araştırmanın uygulama aşamasında bana yardımcı olan eşim U. Ulukan KARAKAŞ' a içtenliğimle teőekkür ederim.

Adana, Eylül, 1999

Elif KARAKAŞ (GÜNAL)

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	XII

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1 Problem.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Gerekçe ve Önem.....	5
1.4 Sayıtlar.....	6
1.5 Sınırlılıklar.....	7

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI.....	8
2.1 Karar Verme Konusundaki Kuramsal Açıklamalar.....	8
2.2 Karar Verme Süreci.....	11
2.3 Karar Verme İle İlgili Araştırmalarda Kullanılan Ölçme Araçları.....	20
2.4 Karar Verme Konusunda Yapılan Araştırmalar.....	23
2.5 Karar Verme Konusunda Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi.....	27

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	29
3.1 Araştırmanın Modeli	29

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	29
3.3 Veri Toplama Araçları.....	31
3.3.1 Ölçeğin Kuramsal Temeli.....	31
3.3.2 Maddelerin Oluşturulması.....	32
3.3.3 Uzman Görüşü.....	33
3.3.4 Pilot Uygulama.....	33
3.4 Verilerin Toplanması.....	34
3.5 Verilerin Analizi.....	34

BÖLÜM I

BULGULAR.....	36
4.1 Geçerlik ile İlgili Bulgular.....	36
4.1.1 Kapsam Geçerliği.....	36
4.1.2 Yapı- Kavram Geçerliği (Faktör Analizi).....	38
4.1.2.1 Temel Faktörler.....	39
4.1.2.2 Faktörlerin Öz Değerleri ve Açıkladıkları Varyanslar.....	42
4.1.2.3. Faktörler Arası İlişkiler.....	42
4.1.2.4 Madde Faktör İlişkisi.....	44
4.1.2.5 Madde Ayırıcılık Güçleri.....	46
4.2 Güvenirlik Çalışması ile İlgili Bulgular.....	47
4.2.1 İç Tutarlılık (Cronbah Alpha Değerleri).....	48
4.3 Ölçeğin Cinsiyet, Okulun Bulunduğu Çevre ve Özel Okul ya da Devlet Okulu Olması Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi.....	48
4.3.1 Ölçeğin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi.....	49
4.3.2 Ölçeğin Okulun Bulunduğu Çevrenin Ekonomik Özellikleri ve Özel Okul ya da Devlet Okulu Olması Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi.....	50
4.4 Ölçeğin Puanlanması ve Uygulanması.....	51

ÇİZELGELER LİSTESİ

ÇİZELGE	Sayfa
1. Wales, Nardi ve Stager' in Karar Verme Modeli.....	14
2. Karar Verme Çalışma Kağıdı Örneği.....	18
3. Örnekleme Giren Öğrencilerin Okulları İle Okulun Bulunduğu Çevrenin Ekonomik Özelliklerine ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	30
4. Uzman Görüşü Sonunda Değerlendirilen Maddelerin N, X ve SS Değerleri...	38
5. Temel Faktörler, Faktörlere Giren Maddeler ve Maddelerin Faktör Yükleri.....	40
6. Ölçeğe İlişkin Faktörlerin Öz Değerleri ve Açıkladıkları Varyanslar.....	42
7. Faktörlerin Birbirleriyle ve Toplam Madde Puanlarıyla Gösterdikleri Korelasyon Katsayıları.....	43
8. Faktörler ve Her Bir Maddenin Faktörü İle Korelasyon Katsayıları.....	45
9. Alt ve Üst % 27' lik Gruplara Göre Her Maddenin N, X, SS, t, Df ve P Değerleri.....	46
10. Faktörlerin Cronbach Alpha Değerleri.....	48
11. Öğrencilerin Alt Ölçeklerden Aldıkları Toplam Puanların Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi.....	49
12. Öğrencilerin Alt Ölçeklerden Aldıkları Toplam Puanların Okulun Bulunduğu Çevrenin Ekonomik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	50

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu araştırmayla, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözmeye ilişkin karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu yaş grubu çocuklarının karar verme becerileri üzerinde cinsiyet ve okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özelliklerinin etkileri ve okulun özel ya da devlet okulu olmasının etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Bu bölümde, problem ortaya konularak, araştırmanın amacı, gerekçe ve önem, sayılılar ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur.

1.1 Problem

Çevresine esnek bir uyum gösteren insan, ihtiyaçlarını karşılama çabalarını sürdürürken karar verme davranışı göstermektedir. Karar verme bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye götüreceği birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş olarak tanımlanabilir (Kuzgun, 1993).

Karar verme, dinamik ve karmaşık bir süreçtir. Karar vermeyi etkileyen çeşitli faktörler vardır. Toplumsal değerler, bireysel ihtiyaçlar, kültürel sınırlamalar ve psikolojik durumların değişimi bunlardan bazılarıdır. Ancak tüm bu değişkenler içinde değişmeyen -Kuzgun (1993)' un tanımından da anlaşılacağı gibi- karar verme durumunda; problemi fark eden bir karar vericinin, karar verilmesi gereken sıkıntılı bir durumun ve bireyin seçeneklerinin olması gerekir.

"Karar verme insan yaşamının tüm etkinliklerinde yer alan en önemli yaşam becerilerinden biridir. Duruma uygun yerinde verilen kararlar bireyin yaşamında olumlu değişmelere neden

<olurken hatalı verilmiş kararlar yaşamını olumsuz yönde etkileyebilir” (Güçray ,1998; s:7).

Yaşamın sürekli artan karmaşıklığı, ilgilerin çeşitliliği ve karşılaşılan problemler karar verme becerilerinin temel eğitimde her şeyden önce verilmesini gerekli kılar. Yaşadığımız ileri teknoloji çağında, görevlerini önem sırasına koyabilmeyi, demokratik bir toplumda üretken yaşamayı, duygusal, sosyal ve kişisel gerçeklerini en iyi şekilde başarmayı etkili öğrenmek gereklidir. Bu da akıllıca ve zeki karar verme yeteneği ile mümkündür.

Demokratik bir toplumun uzun ve sağlıklı yaşaması için mantıklı karar verme yeteneğine sahip vatandaşlarının olması gereklidir. Bununla beraber, demokratik bir toplumda vatandaşlar toplumsal problemlerin neler olduğunu ve çözüm seçeneklerini iyi belirleyebilmelidir. Seçeneklere uygun bir şekilde etkin kararlar verebilmeli, verdiği kararları eksiksiz yapmalı, kararın sonuçlarını değerlendirip analizini yapabilmelidir. Bunların yanında özellikle de topluma önderlik edebilecek olan yetenekli, kararları düşünerek veren ve dürüstçe uygulayabilecek, gerekli becerilere sahip vatandaşları iyi seçebilmelidir.

Yine aynı şekilde her birey hayatının kritik işleri ile ilgili kendini gerçekleştirme için en iyi şekilde başarıya ve sonuca ulaşma sırasında iyi karar verme becerilerine sahip olmaya ihtiyaç duyar. Örneğin, özgüvenini oluşturma kariyer seçimi, tüketicilik, parasal idare, sağlıklı yaşam, aile değerleri, kişiler arası ve aile ilişkileri vb. Gittikçe daha karmaşık hale gelen toplumsal yaşam içinde bireyler sürekli problemlerle ve seçeneklerle yüz yüze gelmekte kendileri için en doğru kararı vermeye çaba göstermektedir.

“Bireyin bilişsel, sosyal, duygusal, ve bedensel olarak bir bütün halinde en iyi düzeyde gelişmesi ve kendi yaşamıyla bir şekilde yüz yüze gelebilmesi geleceğe hazırlanan bireyler için ulaşılmak istenen eğitim hedeflerindedir. Çocukların geleceğe

hazırlanma sürecinde etkin karar verme davranışlarının geliştirilmesi diğerlerinin yanında oldukça önemli olan hedeflerdendir” (Güçray, 1998, s:7).

Birbirini izleyen evrelerden oluşan bir süreç olarak ele alınan karar verme davranışı, bir bireyin karar vermesini gerektiren durumla karşılaşması ve bu durum karşısında ne zaman ve nasıl karar vereceğini belirlediği bir etkinliktir. Birey karar verme sürecinde, kendisine uygun bir yaklaşımda bulunmakta, karar verme durumunu değerlendirmekte ortaya koyduğu seçeneklerden istediği bir seçime yönelmektedir (Caroll, 1980, s: 69- 76).

İnanılmaz derecede karmaşık olan ileri teknoloji çağında, yaşamımızdaki hızlı gelişme ile orantılı olan bilgi patlaması, her alanda verilen kararların (örneğin, eğitim, endüstri ve tıp gibi iş alanları) günümüzde eskisinden çok daha zor ve önemli olduğunu göstermektedir. Bu durumda yapılması gereken, mümkün olan en iyi kararları verebilecek, yeterli ve etkili olabilmek için gerekli özel becerileri geliştirmiş olan eleştiren öğrenciler yetiştirmektir. Şüphesiz ki, bilgisayarın gelecekteki karar verme sürecindeki yardımcı rolü önemli derecede artacaktır. Bilgisayar yardımı ile düzgün konuşma, organizasyon, analiz ve karar verme alternatiflerinin sıralanıp, sınıflandırılması yapılsa bile yine son kararı verecek olan insana ihtiyaç olacak ve bilgisayar seçenekleri saptasa da uygulamak ya da değişiklik yapmak hakkını insan koruyacaktır.

“Eğitim alanında son yıllarda yapılan araştırmalarda, bireyler arası ilişkiler, bilinçlilik, karar verme ve problem çözme becerileri gibi kompleks alanları içeren duyuşsal alanın incelendiği görülmektedir. Etkili karar verme stratejileri ve problem çözme becerilerini geliştirme, eğitimde önemli konulardır” (Güçray, 1998, s:8).

Birçok eğitimci karar vermenin eğitimin ilgi odağı olması gerektiğine inanır, bu düşünme becerilerine hizmet eder ve bilgi tabanını destekler.

Yapılan araştırmalarda karar vermenin birçok stratejilerinin bireylere kazandırılması için programlar hazırlanmış, uygulanmış ve bunlardan olumlu sonuçlar alınmıştır. Ancak hızla değişen, gelişen ve demokratikleşen ülkemizde artık bu tür çalışmaların temel eğitim düzeyine kadar indirilip, insanoğlunun hayatı boyunca karşılaştığı karar verme davranışlarının da burada verilmesi ve bunun ne düzeyde verildiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Literatürde karar verme davranışı konusunda daha çok bu davranışın bireylere kazandırılmasına yönelik program çalışmalarına rastlanmıştır. Bu çalışmalar yapılmış ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Karar verme davranışının ölçülmesine yönelik bazı ölçekler bulunmasına rağmen bunlar daha çok mesleki karar verme ölçekleridir. Çocuklarda bu davranışı geliştirici bazı aktivite ve programlar hazırlanmış ancak karar verme davranışının yeterliliğini değerlendirebilecek bir ölçme aracına rastlanamamıştır. Oysa hızla gelişen ve demokratikleşen böylelikle de etkin kararlar alabilen demokratik vatandaşlara ihtiyaç olan ülkemizde, mantıklı ve doğru karar verme davranışının temel eğitimde kazandırılması, bunun ne kadarının verilebildiğinin sınanması ve karar verme becerilerini ve karar vermeyi etkileyen faktörlerle olan ilişkisinin incelenmesi gerekmektedir.

Bu gerekçeye dayanarak bu araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme, geçerlik güvenirlik çalışması yapmak, karar verme becerilerine etki edebileceği düşünülen cinsiyet ve okulun bulunduğu çevre değişkenleri açısından incelemek problem olarak ele alınmıştır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmayla, 4. ve 5. sınıf temel eğitim çağındaki çocukların günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerisini ölçmeye yönelik likert tipinde bir ölçek geliştirmek ve ölçeğin cinsiyet ile okulun bulunduğu çevre yönünden karar verme becerilerinde farklılaşma olup olmadığını incelemek amaçlanmıştır.

Temel amacı bu şekilde belirlenen araştırmada şu alt amaçlar yer almaktadır:

1. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerilerini değerlendirebilecek bir ölçek geliştirip, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmak.
2. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerileriyle, okulun bulunduğu çevre arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek.
3. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerileriyle cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek.
4. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerileriyle özel okulda ya da devlet okulunda okumaları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek.

1.3 Gerekçe ve Önem

Daha önce problem kısmında da belirtildiği gibi karar verme davranışı konusunda çoğunlukla bu davranışın bireye kazandırılmasına yönelik program çalışmalarına rastlanmıştır. Bu çalışmalardan olumlu sonuçlar alınmıştır. Ancak özellikle ilköğretim 4. ve 5. sınıflarında okuyan çocukların yaş grubunun karar verme becerilerini değerlendirebilecek bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özellikle günlük yaşamda çocukların sıkça karşılaştığı (arkadaş seçimi, kendi giysilerini seçme, ders çalışma saatlerini belirleme gibi) kendi yaşamlarını düzenleyecek basit sorunlarda nasıl karar verdikleri örneğin kendi isteklerini göz önüne alarak mı, tamamen başkalarının kararlarına bağlı kalarak mı, yoksa tamamen bağımsız mı karar verebildikleri konuları pek dikkate alınmamıştır. Oysa bir çok araştırmacı bu davranışın ilköğretimde de ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Literatürde çoğunlukla mesleki karar verme ölçeklerine rastlanmaktadır. Ancak karar verme davranışının daha önceki yaş gruplarında nasıl ölçülebileceği konusunda bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma Türkiye’de temel eğitim yapan okullarda karar verme becerisinin, ne kadarının çocuklara kazandırılabildiğinin ve bu eğitimi alan çocukların günlük yaşamlarında bu beceriyi nasıl kullandığının belirlenmesine olanak sağlayacaktır.

Bu çalışmada geliştirilen ölçek, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ve bu sınıflar düzeyinde, öğrencilerin karar vermesine ilişkin araştırma yapan kişiler tarafından, bu yaş grubunun günlük sorunlarını çözmelerine ilişkin karar verme becerisi hakkında bilgi edinmek amacıyla kullanılabilir.

1.4 Sayıtlar

1. Ölçeğin madde oluşturma aşamasında görüşüne başvuru uzmanlar, maddeleri içtenlikle değerlendirmişlerdir.
2. Öğrenciler ölçekteki maddelere doğru ve içtenlikle yanıt vermişlerdir.

3. Öğrenciler ölçme aracı uygulanması sürecinde aynı düzeyde güdülenmiş ve birbirlerinden etkilenmemişlerdir.

1.5 Sınırlılıklar

1. Geliştirilen ölçme aracı ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki sorunlarını çözmeleriyle ilgili karar verme becerilerini ölçmeye yönelik olacaktır.
2. Ölçme aracının madde oluşturma sırasındaki görüşmeler, Adana Milli Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı resmi temel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerle ve öğrenci aileleri ile yapılmıştır.
3. Bu araştırmanın bulguları, Adana İli, Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde örnekleme giren okulların öğrencilerine genellenebilir.
4. Karar verme becerisi, ölçek kapsamına giren maddelerle sınırlıdır.
5. Karar verme becerisinin belirlenmesi ile ilgili, çocuklara yönelik bir ölçeğe literatürde rastlanmadığından ölçeğin ölçüt geçerliği belirlenememiştir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1 Karar Verme Konusundaki Kuramsal Açıklamalar

Karar verme konusundaki kuramsal görüşler daha çok ekonomi, matematik, meslek seçimi ve yöneticilik alanlarında yapılan çalışmalara dayanmaktadır.

Bronner (1993), karar verme davranışının üç temel belirleyici ve bunların etkileşimiyle açıklanabileceğini söylemiştir. Bunlar ; bir sorumluluk olarak karar vermeyi gerektiren problem durumu, kararı verecek sorumlu birey ve kararın nasıl verildiğini gösteren karar verme sürecidir.

Karar verme konusunda belirtilen farklı kuramsal açıklamalar, daha çok, karar verme davranışının farklı yanlarını açıklamaya çalışmaktadır. Kuramsal görüşlerin, kapsamlı kuramsal yapılar olarak değil, sınırlı modeller olarak değerlendirilmesi daha uygundur. Bu konuda belirtilen kuramsal açıklamalar bir araya getirilerek ele alındığında "Karar Kuramları" başlığı altında, tek bir kuramsal yapı olarak değerlendirilmektedir (Ersever, 1996).

Aşağıda bu karar kuramları ele alınarak, özet olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

a) Kazancı Arttırma Modeli

Kazancı arttırma (optimizing) modelinde, mantıklı karar verme, karar verecek olan kişinin tarafsız ve akılcı davranması olarak açıklanmaktadır. Bireyin, amacını en üst düzeye çıkaracak alternatifini seçmesi mantıklı verilmiş karar olarak kabul edilmektedir. Bu modelde bireyin mantıklı karar verebilmesi için, amacı ile ilgili tüm alternatifleri açık ve net olarak bilmesi bu alternatifler arasında tutarlılık

olması halinde birey mantıklı karar verebilecek ve kazancını en üst düzeye çıkaracaktır (Robbins, 1989;Pitz ve Sachs, 1984;Klein, 1983).

b) Tahmin ve İçsel Beğeni Modeli

Bu model, kazancı artırma modeline alternatif olarak birey için açık olmayan ve seçenekleri tutarlı olmayan karar verme durumlarının açıklanması için sunulmuştur.

Tahmin modelinde birey, kendisi için karmaşık olan bir durumla karşılaştığında sorunu en basit düzeye indirgemekte ve gerçekleştirebileceği en uygun alternatifi seçmektedir. İçsel beğeni modeline göre ise birey, sorunu çözmek için süreci basitleştirmekte ancak bu sürecin başında kendisine en yakın olan seçeneğe yönelerek, diğer alternatiflere karşı yanlı davranmakta, böylelikle de verilen karar objektif olmamaktadır (Robbins, 1989).

c) Fayda Kuramı

Fayda kuramı farklı uzmanlık alanlarında karar verme davranışını açıklamak için kullanıldığından, karar verme konusundaki kuramlar içinde önemli bir yeri vardır. Bu kuram, karar verme durumu ile karşılaşan bireyin var olan alternatifler arasında kendisine en fazla yarar getirecek olana, arzu ettiğine yöneleceğini belirtmektedir. Bu görüşün temelleri 17.yüzyıla dayanmakta, ancak 1947 yılında Neumann ve Morggntern' in belirttiği şekliyle günümüzde kullanılmaktadır (Akt. Baron, 1990; Plous,1993).

Baron (1990) ve Plous (1993), fayda kuramının, bireyin ideal şartlarda, alternatiflerden en iyisini seçmesi gerektiğini ve bu özelliğiyle de kuramın kural koyucu bir özelliği olduğunu belirtmektedirler. Bireyin, kendisine en fazla yararı sağlayabilecek seçeneği davranışa dönüştürebilmesi için, olasılıklar hakkında tüm

bilgilere sahip ve seçeneklerin olumlu- olumsuz tüm yönlerini değerlendirebilecek yeteneğe sahip olduğu varsayılmaktadır.

d) Tahmin ve Pişmanlık Kuramı

Plous (1993), karar verme durumu ile karşılaşan bireyin seçenekler hakkında her zaman yeterli bilgiye sahip olamayacağını, karar verme durumuna bireysel yaklaşabileceğini bu nedenle de, fayda kuramının, gerçek yaşamdaki karar verme durumlarını açıklamada yetersiz kaldığını belirtmektedir. Buna karşılık tahmin ve pişmanlık kuramının bu durumları daha iyi açıklayabileceği görüşündedir.

Plous (1993), tahmin kuramında "fayda" yerine "değer" kavramını kullanmaktadır. Bunun nedeni ise birey, her bir seçeneğin kendisi için ortaya çıkaracağı kazançların ve kayıpların taşıdığı değere önem vermektedir. Birey kendi değerlerine göre sonucu kazanç olan seçeneğe yönelmekte, sonucu kayıp olan seçenekleri elemektedir.

Plous (1993), pişmanlık kuramında, bireyin farklı seçeneklerin sonuçlarını hayali olarak birbiriyle karşılaştırması ve bu karşılaştırmalar sonucu, verilen kararın dışında bir seçeneğin uygulanmasıyla ortaya çıkabilecek pişmanlık duygusu üzerinde durmaktadır. Birey seçeneklerin sonuçlarını değerlendirirken yaşayacağı pişmanlık duygusunun en az olacağını ya da olmayacağını düşündüğü seçeneği tercih etmektedir. Bu kuramın iki temel sayıltısı vardır: Birincisi, bir çok bireyin verdiği karar sonucunda pişmanlık yaşayabileceği, ikincisi de, bireyin belirsizlik durumlarında karar vermesi gerektiğinde pişmanlık duygusunu yaşadığı kabul edilmektedir.

e) Bayezyen Karar Kuramı ve Oyun Kuramı

Harsanyi (1990), Bayezyen karar kuramını bireyin tek başına, karar verme durumuyla karşılaştığında kendisi için risk ve belirsizlik içeren karar verme durumlarında, sonuçlarını riskli ve belirsiz olarak düşündüğü alternatifleri elemekte, sonuçlarından daha emin olduğu alternatifi tercih etmekte şeklinde açıklamaktadır.

Oyun kuramı ise iki ya da daha fazla bireyin karşılaştığı karar durumlarını açıklamada kullanılmaktadır. Bu kuram içinde bireyler birer oyuncu gibi görülmektedir. Oyun kuramında karar verme durumunda olan bireyler kendileri ve diğer bireyler için en kazançlı alternatifi seçeceklerdir. Ancak grup içinde işbirliği yoksa ve ortak amaç belirlenmemişse birey karar vermede daha bireysel ve bencil olabilir. Eğer karar vericiler arasında işbirliği varsa ve ortak amaçlar belirlenmişse birey, karar verirken grubun diğer üyelerini de düşünecektir (Harsanyi, 1990).

2.2 Karar Verme Süreci

İnsanın karar vermesiyle ilgili kuramsal görüşlerin oluşturulmasında temel olarak iki yaklaşım benimsenmektedir. Bunlar, sonuç üzerinde yoğunlaşan ve süreç üzerinde yoğunlaşan yaklaşımlardır. Sonuç üzerinde yoğunlaşan yaklaşımda, karar verme sürecinin sonucu olarak verilen kararın ortaya çıkartacağı sonuçların yordanmasının, karar verme sürecinin anlaşılabilmesini sağlayacağı görüşü yer almaktadır. Verilecek olan kararın sonuçları bu sonuçların doğurgularının bir şekilde tahmin edilmesi bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır (Zeleny, 1982; Gati ve Tikotzki, 1989; Akt. Ersever, 1996).

Karar verme süreci üzerinde yoğunlaşan yaklaşım ise, karar verme sürecinin anlaşılması, ortaya çıkan sonuçların doğru bir şekilde yordanabileceğine neden olacağı görüşü hakimdir. Temel olarak, karar verme sürecini betimleyen bu yaklaşımda, kararın nasıl verildiği hakkında detaylı bilgi edinmenin, kararın en

sürecini iyi kullanarak alternatifleri sıralayıp seçimini yapabilir (Akt. Güçray, 1998).

Karar verme çoğunlukla sıkıntılı olabilir – önemli durumlar karşısında, uygun olmayan ortam ve şartlarda – ancak buna rağmen birey ya da bireyler ne yapacakları, nasıl yapacakları konusunda günlük hayatlarını düzenlemek için karar vermek zorundadır.

Janis ve Mann (Akt. Mitchell ve Krumboltz,1984)' ne göre ideal bir karar verme sürecinde şu aşamalar olmalıdır.

1. Hedeflerin incelenmesi,
2. Her seçenikle ilgili ortaya çıkabilecek olumlu sonuçlar kadar olumsuz sonuçların neden olacağı riskleri dikkatlice gözden geçirme,
3. Seçenekleri daha ileri düzeyde değerlendirmek ve irdeleyebilmek için veri toplama,

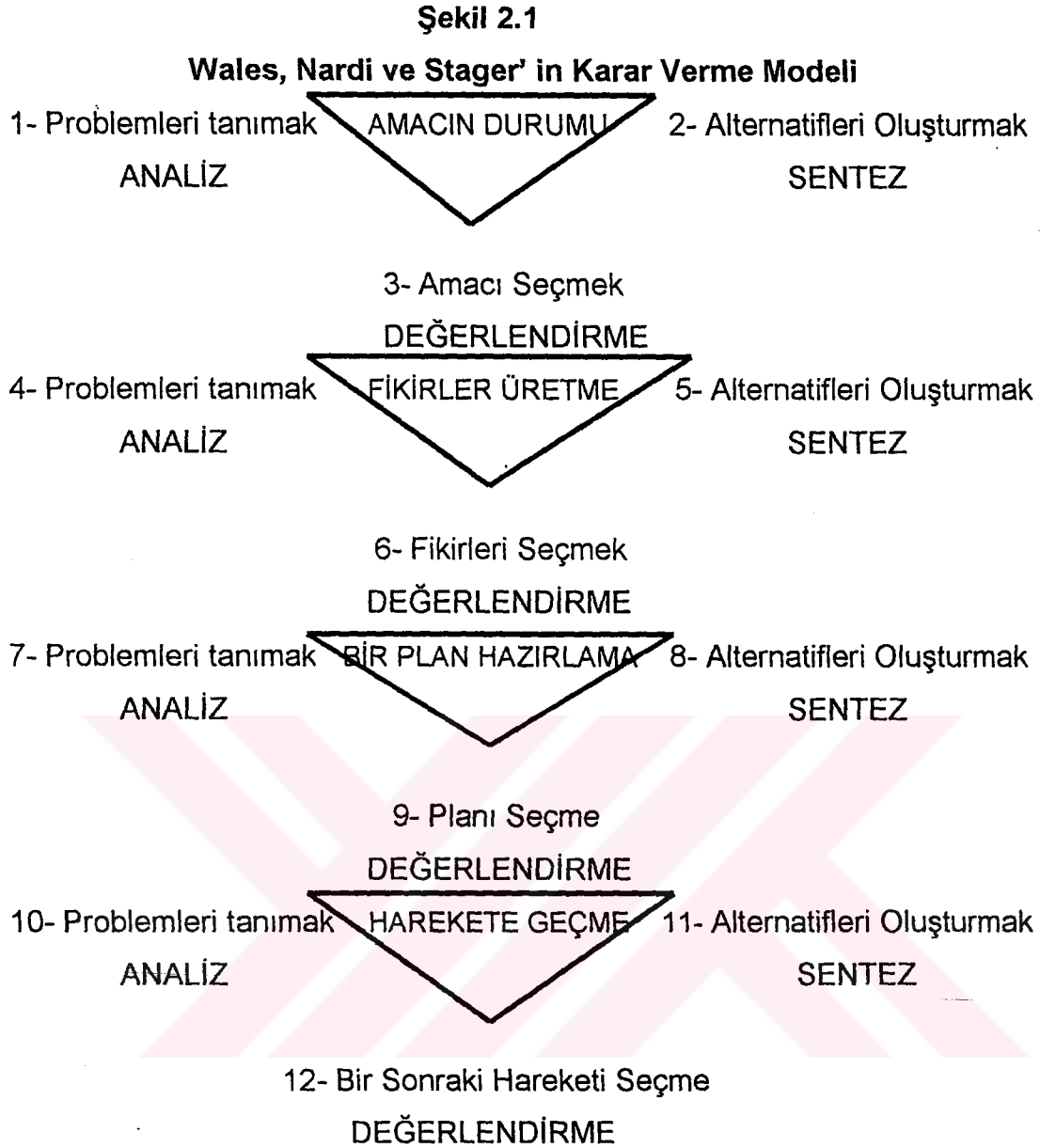

- 6- Uygun olan seçeneğin saptanması,
- 7- Planın uygulanmaya konması
- 8- Sonucun değerlendirilmesi.

Karar verme sürecinde kişi bu aşamaların tümü veya bir kısmını izleme olanağına sahipse uygun bilgi işleme biçimini kullandığı söylenebilir. (Güçray, 1998).

Wales, Nardi ve Stager (1986) karar verme süreci ile ilgili dört işlem gerektiren bir model geliştirmişlerdir. Bunlar, amaçların belirlenmesi, düşüncelerin (alternatiflerin) oluşturulması, planın hazırlanması ve harekete geçmektir. Bu işlemlerin her biri bir karar gerektirir ve her bir karar verici; problemi tanımlar (analiz eder), seçenek yaratır (sentez yapar) ve kararın dayandırıldığı değerlendirmeyi yapar (Akt. Marzano, Ronald, Carolyn, Beau, Barbara, Stuart, Charles, 1989). Bu şekil 2.1'de gösterilmiştir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Wales, Nardi ve Stager (1986), Akt. Marzano ve Ark. (1989, s: 49).

Bu dört işlemi her biri üçer basamak olan 12 karar verme süreci adımı oluşturur. Bu modeli örneklendirmek için orta dereceli bir sınıfta oluşturulan bir durum tasarlanır. Öğrenciler Güneş Sistemi ve Halley Kuyruklu Yıldızı' nın ziyareti üzerine çalışmaktadır. Öğrenciler her bir gezegen ve kuyruklu yıldız için küçük gruplar halinde raporlar hazırlamaya çalışmışlardır. Bunu takiben öğrenciler, modeli açıklayan sürecin adımlarını aşağıdaki şekilde yorumlar.

Amaçların Belirlenmesi

1-Problem Durumunun Tanımlanması: Bizim nasıl öğrendiğimizi göstermek için bir güneş sistemi modeli oluşturmak istiyoruz. Modelin gerçeğe uygun olmasını isteriz, fakat güneş sistemi çok büyük, bir kuyruklu yıldız ona oranla daha küçüktür.

2-Alternatif Amaçların Oluşturulması: Uzayı oluşturmak için sınıfı, kafeteryayı ya da atletizm alanını kullanabiliriz.

3-Amaçların Sistemi: Uzay için atletizm alanı yeterlidir, fakat biz hava durumunu kontrol edemeyiz ve modelimiz yağmur tarafından ıslatılabilir. Kafeterya model için uygundur, fakat biz onu orada uzun süre yalnız bırakamayız. Onu sınıfta yapmaya çalışmak en iyisidir, böylece o korunmuş bir alanda bulunur, ayrıca burada periyodik zaman aralıkları ile onun üzerinde çalışabiliriz. Sınıfımızda gereğine uygun boyutlarda düzeltme için bir yol bulmaya ihtiyacımız vardır

Fikirler Üretme

4-Problemin Amaçlarını Tanımlamak: Gezegenler ve kuyruklu yıldızlardan çok daha büyük bir güneş yapmalıyız ve bu bütün odayı doldurabilir. Bu uzayla gezegenler arasında da problem vardır.

5-Alternatif Fikirler Yaratma: Gezegenler ve uzay arasındaki problemi dikkate almayabiliriz. Güneş için gezegenlere göre ayarlanmış daha küçük bir boyut kullanabiliriz.

6-Fikirleri Seçme: İki boyutu kullanmayı deneyelim. Her bir grup kendi gezegenleri için bazı hesaplamalar yapabilir ya da kuyruklu yıldızın mümkün olan büyüklüğünü ele alabilir.

Plan Hazırlama

7-Yeni Problem Durumunun Tanımlanması: Bazılarımız hala merak ediyoruz, modelin boyutları gerçek boyutlarda bir model ise iki farklı boyut kullanılabilir mi? Merkür yalnızca 1.5 inç'lik bir çapın içindeyse biz onun hakkında öğrendiklerimizi bizim modelimizin içinde nasıl gösterebiliriz? Halley Kuyruklu Yıldızı bile hala problemdir. Onu görme olasılığımız olmasa da, bu iki boyuttan büyüğünü kullanabileceğimizi düşünebiliriz.

8-Alternatif Plan Yaratma: Mümkün olan bütün ihtimalleri deneyebiliriz. Yeterli ayrıntıları daha iyi tanıyabilmek için bu küçük model nasıl şeklin dışında olmalı. Sonra Neptün ve Jüpiter'in boyutlarını karşılaştırıp benzerliklerin nasıl olduğunu gösterebiliriz.

9-Bir Plan Seçmek: Bir yol bulduk: Üç boyuta ihtiyacımız var. Birincisi güneş için, bir diğeri büyük gezegenler için, üçüncüsü de küçük gezegenler için.

Harekete Geçmek

10-Planın Problemlerini Tanımak: Pazartesi günü modelleri yapmak için materyallere ihtiyacımız olacak, onları sağlamış olmalıyız. İhtiyacımızın ne olduğundan nasıl emin olabiliriz?

11-Alternatif Hareket Yaratma: Bazılarımız toplar getirecek. Diğerleri kartonpat kalıbından balonlar getirecek, tele ihtiyacımız olacak. Başımıza çarpmaması için güneş sisteminin yeterli yüksekliğe asılmış olması gereklidir.

12-Bir Sonraki Hareketin Seçilmesi: Sonunda bitirdik. Yarın başka bir sınıf ziyarete gelecek. Gruplar birbirine bu bölümdeki çalışmalarını ve yaptıklarını açıklayacak.

Wales, Nardi ve Stager (Akt. Marzano ve Ark. 1989)' in modeli geniş uygulamalara sahipti. Bu örnek üzerinde öğrenciler amaçlarına ulaşmalarına olanak sağlayan bir dizi kararlar aldılar. Modelin boyutları üzerine olan düşüncelerini ayarlamak için basamak basamak karar verdiler, güneş sisteminin boyutları hakkındaki problemler keşfedildiği zaman karşılıklı konuşma sayesinde bu yöntemle öğrenciler bilgilerini paylaştılar ve düşüncelerde uzlaşarak gerekli karara ulaştılar. Bu model özellikle bir dizi seçenekle ilgili karar vermek gerektiğinde faydalıdır.

İkinci örnekte de, düşünülen, orta düzeydeki bir sınıfta işlenen ekonomi ünitesinin bir bölümünden küçük işler yaratmaktı. Önce, sınıfın ihtiyaçlarına göre üretilecek ürünün ne olduğuna karar verilip, kampanyalar oluşturulabilir. Öğrenciler sınıfta üretilebilecek ürünleri tanıdıkça problemi tanımlar ve kazanç için pazarlarlar. Bu listede özellikle şu ihtiyaçlarla karşılaşılabilirdi:

- Öğrenciler tarafından istenilen ürünler olmalı,
- Malzemelerin mal oluşu satış fiyatından daha az olmalı,
- Ürünün fiyatı satın alacak öğrenciler için yeterince düşük olmalı
- Ürünler daha kısa zaman içinde yapılabilmeli,
- Ürünler okul mutfağında ya da sınıf içinde yapılabilmeli.

Bu örneğe ilişkin karar verme çalışma kağıdı örneği şekil 2.2' de verilmiştir.

Şekil 2.2
Karar Verme Çalışma Kağıdı Örneği

ALTERNATİF SONUÇLAR		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Parlayan Kalemler	Çukolata ile kaplı muz	Okul filaması	Pizza	Çukolatalı marşmalov	Okul düğmeleri (zili)	Pirinçli krişa	Kalem kutusu	Elmeli şeker	Bileğe bağlanan cüzdan
DÜŞÜNCELER	Ağırlık										
Herbirini yapmak için gerekli zaman	1	3	3	1	2	3	2	4	2	3	2
Satış fiyatı - maloluş fiyatı kâr farkı	1	2	2	1	2	4	3	4	2	3	2
Sınıfta ya da okul mutfağında yapılabilirliği çok kirlenmemeli kullanılacak araçlar	1	4	2	3	1	2	3	3	4	1	4
Dayanma süresi: Aynı gönderilmezse saklanabilecek	1	4	0	4	1	3	4	3	4	3	4
Satışta başvurulacaklar: satış örnekleri nasıl test edildi? Mülakatlarda öğrenciler nasıl tepki gösterdi?	2	$\frac{1}{2}$	$\frac{4}{8}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{6}$	$\frac{3}{6}$	$\frac{3}{6}$	$\frac{4}{8}$	$\frac{2}{4}$	$\frac{3}{6}$	$\frac{3}{6}$
Bütçeye uygunluğu: Öğrencilerin çoğunun bütçesine uyabilir mi? Onlar birden daha fazla satın alacaklar mı?	1	2	3	1	4	3	2	4	1	2	2
Toplam ağırlık (Ağırlıklı toplam)		17	18	12	16	21	20	26	17	18	20
<u>Değerlendirmeler</u>											
4. Çok iyi (yüksek düzeyde)											
3. İyi											
2. Tamam											
1. İyi sayılmaz											
0. Kötü (Yetersiz)											

Wales, Nardi ve Stager (Akt. Marzano ve Ark. 1989, s: 52).

Alternatif ürünlerden mümkün olan ürünler yapıldığında ve onların örnekleri gösterildiğinde bir çok öğrenci de değişik önerilerde bulundu. Sınıfta, kriterler belirlenip kullanılan şeylerin özellikleri tartışılarak alternatifler daraltıldı. Daraltılan listedeki şeylerin her birinden bir düzine örnek yapıldı ve okulda satış için belirleyip

yardımlarına başvurdukları kişilerle birlikte maliyetinin, üretim zamanının ve pazar testi süresince aldıkları karşılıkların kayıtları tutuldu. Sonuçta, sınıf dört ürüne, bunların üretimi için bir kampanya kurmaya ve onları pazarlamaya karar verdi. Satış tatil süresince yürütüldü. Bu sonuç, öğrenciler çeşitli ürünler için net kazançlar belirleyip, kazançları ve giderleri hesapladıklarında ortaya çıkan sonuçlar çalışma bitiminde doğrulandı.

Alternatifler arasından bir seçim yapabilmek için karşılaştırmalı ölçütler yaratmaya yönelik bazı özel karar verme maddeleri hazırlanmıştır. Odyssey Programı olarak adlandırılan bu program karar vermeyi temel ölçüt olarak tanımlar, bu, öğrencilerin düşüncelerini tanımlamasında cesaret verir. Onlar çözümlerini karşılaştırmayı ister ve sonra öğrencilere sorulur, önemine göre her bir düşüncenin ayrıntılandırılması istenir. Alternatif bir düşüncenin temel olarak seçilmesi ya da reddedilmesini Halpern 'Worksheet' yaklaşımını Odyssey olarak adlandırır.

Orta dereceli okullar için hazırlanan ekonomi üniteleri bu yaklaşımla yapılabilir, onların kararlarına Şekil 2'deki gibi bölümler rehber olabilir.

Değerlendirme ölçeği, satış başvurusu için 2 puan ağırlaştırılmıştır. Diğer düşünceler birinci değerlendirme ölçeği satış başvurusu için toplanmadan önce 2 ile çarpılmıştır. Bu durumda çalışma kağıdı sorularına dayanarak sınıf E, F, G ve J ürünlerinin yapımında karar vermişlerdir. Bizce okul akademik ve gerçek durumlarda karar verme pratikliğini öğrencilere sağlamalı ve karar verme süreci açıkça öğretilmelidir.

Kuzgun (1993), karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için şu üç koşulun bulunması gerektiğini söylemektedir.

1. Karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğü varlığı ve bu güçlüğü birey tarafından hissedilmesi,

2. Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin olması,
3. Bireyin seçme özgürlüğüne sahip olması.

Bu araştırmada da amaçlanan karar verme davranışını ortaya çıkaran bu koşulların, ele alınan yaş grubu içinde nasıl kullanıldığıdır. Ölçek maddeleri hazırlanırken çocukların karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran durumu fark edemediği, çocukların elinde bu problemi giderecek yeterli seçeneğin olup olmadığı ve özellikle de çocuklar bu seçeneklerden herhangi birini bir engelle karşılaşmadan seçme özgürlüğüne sahip olup olmadığı sınınamaya çalışılmıştır. Çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları problematik alanlar (TV. izleme, arkadaş seçimi, ders çalışma programı hazırlama, okuyacağı kitabın seçimi, tatil ile ilgili kararlar, yiyecek satın alma, eve geliş gidiş saati, evdeki iş bölümü, boş zamanlarını değerlendirme, okuldaki iş bölümü, giyeceğini satın alma vb.) karar verme güçlüğüne kaynağını oluşturmaktadır. Ölçeğimizde bu alanlarla ilgili seçilen ifadeler Kuzgun (1993)'un belirttiği üçüncü özelliğe yani çocukları bu konuda seçme özgürlüğüne sahip olup olmadığına ağırlık verilerek hazırlanmaya çalışılmıştır. Bu durumda çocukların daha çok bağımlı mı yoksa bağımsız olarak mı karar verdikleri sonucunu doğurmuştur.

Kuzgun (1993), bağımlı karar vermeyi şöyle tanımlamaktadır: karar verirken çevresindekilerin görüşlerine önem verme, onların doğru bildiklerine inanma.

Buna dayalı olarak bağımsız karar verme de şu şekilde tanımlanabilir: karar verirken kendi görüşlerine değer verip, başka görüşlerle de kıyaslayarak, kendi bildiklerine inanma.

2.3 Karar Vermeye İlgili Araştırmalarda Kullanılan Ölçme Araçları

Aşağıda, karar verme konusunda yapılan araştırmalarda sıklıkla kullanılan ölçme araçları tanıtılmaktadır.

Bu ölçme araçları ile ilgili bilgiler Ersever (1996)'in 'Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri' isimli çalışmasından elde edilmiştir.

2.3.1 Mesleki Karar Verme Ölçeği (Assessment of Career Decision Making-ACDM), Araç 20 yıllık bir süre içinde, üniversite öğrencilerine yönelik olarak, Harren tarafından hazırlanmıştır. Ölçme aracı, öğrencilerin karar verme tarzını ve bununla birlikte bireyin karar verme sürecini nasıl kullandığını belirlemeyi hedef almıştır. Aracın iç tutarlılık katsayısı .49 ile .84 arasında olup, karar verme tarzını belirlemeyi amaçlayan 30 madde vardır. Bunun dışındaki maddeler bireyin karar verme sürecini nasıl kullandığını tespit etmeye yöneliktir. Aracın kriter, içerik ve yapı geçerlik çalışmaları yapılmıştır.

2.3.2 Mesleki Karar Verme Yetkinlik Gücü Ölçeği (Career Decision-Making Self-Efficacy Scale-CDMSE), Taylor ve Betz tarafından geliştirilen araç, bireyin yetkinlik gücü, problem çözme becerisi, mesleki bilgi edinebilme, geleceğe yönelik planlar yapması ve hedeflerini belirleyebilmesi alanlarını içeren 50 görevi kapsamaktadır. Aracın iç tutarlılık katsayısı .88 ile .97 arasında olup, geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Bireyin ele alınan görevlerden her birini ne kadar başarılı olarak yerine getirebildiği incelenmiştir.

2.3.3 Meslek Kararı Ölçeği (Career Decision Scale-CDS), Osipow tarafından geliştirilmiştir. Araçta üniversite öğrencilerinin, eğitsel ve mesleki kararsızlığını değerlendirmek amacıyla 19 madde vardır. Aracın maddeleri Likert tipi dörtlü dercelidir. Aracın güvenirlik katsayıları iki üniversitede uygulanarak .90 ile .81 olarak belirlenmiştir. Aracın faktör analizi çalışmaları sonunda 4 faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar yapılandırılma gereksinimi, algılanan dış engeller, olumlu seçim çatışması ve kişisel çatışmadır.

2.3.4 Mesleki Gelişim Envanteri (Career Development Inventory- CDI), araç mesleki uygunluğu belirlemek amacıyla geliştirilmiş ve kararlılığın bir boyutu olarak ele alınmıştır. Ölçme aracında iki bölüm vardır. Birinci bölüm 4 alt ölçekten oluşmakta ve ikinci bölümü belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Birinci bölümde yer alan alt ölçekler, mesleki planlama becerileri, meslekler dünyası, mesleki kararlarda bulunma becerisi ve araştırma davranışına yönelik tutumlardır. Araçta, toplam 80 soru vardır. Alt ölçeklerden yüksek puan alma, bireyin yeterli olduğunu göstermektedir.

2.3.5 Mesleki Karar Ölçeği (Vocational Decision Scale- VSD), Araç mesleki karar vermenin kararlılık, rahatlık ve nedenler boyutunu incelemek üzere Jones ve Chenery tarafından geliştirilmiştir. Araçta toplam 38 madde vardır. Aracın test-tekrar test güvenilirliği .86, alfa katsayısı .89' dur ve yapı geçerliği vardır.

2.3.6 Flinders Karar Ölçeği (The Flinders Decision Making Questionnaire-DMQ), Araç bireyin karar verme şeklini belirlemek amacıyla Mann tarafından geliştirilmiştir. Araçta toplam 30 soru vardır. Aracın alt ölçeklerinde karar vermenin üç boyutu vardır. Bunlar, dikkatli karar verme, karar vermeye benlik saygısı ve karar verme boyutlarıdır.

2.3.7 Problem Çözme Envanteri (Problem Solving Inventory-PSI), Heppner ve Petersen tarafından geliştirilmiş araç, bireyin problem çözme davranışlarını ve tutumlarını nasıl algıladığını değerlendirdiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araçta 32 madde vardır. Bu maddeler Likert tipi altı dereceli olarak belirlenmiştir. Aracın faktör analizi çalışmaları sonucu, problem çözmeye güven, yaklaşma- kaçınma stili ve kişisel kontrol olarak üç faktör belirlenmiştir. Aracın test- tekrar test katsayısı .72 ile .90 arasındadır. Aracın geçerlik çalışmaları vardır.

2.3.8 Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ), bireylerin karar verme stillerini belirlemek amacıyla Kuzgun (1993) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek ülkemizde bu

amaçla geliştirilmiş ve kullanılmakta olan ilk ve tek ölçme aracıdır. Araçta 40 madde vardır ve Likert tipi 5 dereceli olarak değerlendirilmektedir. Test- tekrar test güvenilirliği yapılmıştır. Faktör analizi çalışmalarında, mantıksal, içtepesel, bağımsız karar verme ve kararsızlık olmak üzere dört faktör belirlenmiştir. Aracın geçerliği vardır.

2.3.9 Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ), Kuzgun ve Bacanlı tarafından (1996) geliştirilmiştir. Aracın amacı, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyini belirlemektir. Ölçekte 40 madde vardır ve Likert tipi beşli olarak değerlendirilmektedir. Aracın iç tutarlılık katsayısı .89, kararlılık katsayısı test-tekrar test yöntemi ile .82 olarak belirlenmiştir. Aracın geçerlik, güvenirlik ve norm çalışmaları yapılmıştır.

2.4 Karar Verme Konusunda Yapılan Araştırmalar

Aşağıda karar verme konusunda yapılan araştırmalara yer verilmektedir. Karar verme konusunda, 1960'lı yıllardan sonra, yapılan araştırmaların sayısında bir artış olduğu görülmektedir.

Schvaneveldt ve Adams (1983), yaptığı araştırmada, lisede okuyan gençlerin, çok sınırlı sayıdaki seçenekleri aldıklarından, daha çok mantıklı olmayan karar verme süreci içine itildiklerini belirtmiştir. Kendilerine sorulduğunda, gençler, günlük yaşamları ile ilgili kararların daha çok anneleri, aile ekonomisi ile ilgili kararların da daha çok babaları tarafından verildiğini ifade etmektedirler. Gençlerin, uygun cinsel tutumlar ve davranışlar doğrultusunda karar vermesinde, model alınan yetişkinler belirleyici olmaktadır. Araştırmanın bulguları, çocuk yetiştirme tarzlarının önemli olduğunu ve ergenlerin aile kararlarına katılmalarının gittikçe arttığını ortaya koymaktadır(Akt. Ersever, 1996).

353 öğrenci üzerinde, dışa vurularak ifade edilen mesleki değerlerin, lise öğrencilerinin mesleki seçenekleri değerlendirmelerinde içsel olarak verdikleri

değerlere uyuşma düzeni incelenmiştir. Öğrenciler bireysel olarak seçilen 10 mesleki seçeneği, yine bireysel olarak seçilen 10 mesleki değer açısından, karar vermede önemleri ve genel meslek tercihi sıralaması açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; bireylerin karar vermede önemli olduğunu belirttiği maddelerin, değerlendirme yaparken önemsenmediği, öğrencilerin ifade ettiği meslek değerlerinin, meslek seçimlerini yaparken kendilerinin değerleriyle uyuşmadığı ve değer önceliklerini belirleme ile bu değerleri sıralayıp kullanmaları arasında tutarsızlıklar olduğu görülmüştür. Araştırmacı, bireyin içsel ve dışsal olarak önem verdikleri arasındaki bu uçurumu kapatmaya yönelik bir mesleki danışma programı önermekte ve yalnızca mantıklı karar verme üzerinde yoğunlaşan programların bu yönden yetersiz olacağını belirtmektedir (Cochran, 1983).

Klayman (1985), çocuklukta karar verme stratejilerinin gelişimini ve bu stratejilerin görevin özelliklerine ne ölçüde uyarlandığını, gelişimsel bir bakış açısı ile incelemiştir. Yapılan araştırmaların bulguları, 12 yaşındaki çocukların, stratejik karar vermenin temel kavramlarının çoğunun anlayabildiklerini ve yetişkinler gibi çocuklarında, kullandıkları stratejileri uygun bir şekilde şekillendirebildiklerini göstermektedir. Bunun yanında çocukların kullandıkları karar verme stratejilerini sınıflayamadıkları ve düzensiz bir şekilde kullandıkları yine aynı araştırma ile saptanmıştır. Yetişkinler belleklerindeki stratejileri, deneyimleri sonucu seçebilmekte, ancak çocuklar karar verme ile ilgili ilkeleri bilmedikleri için, kullanmış oldukları stratejileri de bir araya getirememektedirler. Karar verme kapasitesinin yaşla birlikte arttığı ve bunun öğrenilmiş bir davranış olduğu da bu araştırma ile ortaya konulmaktadır.

5- 15 yaş çocukları üzerinde yapılan bir araştırmada, bu yaş grubu öğrencilerin, ergenlik dönemine, karşılaşılabileceği karar verme durumlarının olasılıklarını dikkate almaya hazır olmadan, ilgili olasılıkların sayısını ve seçimlerinin sonuçlarını iyice düşünmeden girdiğini ortaya koymaktadır. Çocukların, özellikle, ilaç kullanma, sağlıkla ilgili alışkanlıklar ve kendilerini

ilgilendiren politikalar konusundaki karar verme davranışlarında önemli eksiklikler olduğu görülmüştür. (Baron, 1990; Plous, 1993).

Elias ve Tobias (1990), orta dereceli okullarda sosyal karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan FIG TESPN isimli bir eğitim programı geliştirmişlerdir. Geliştirilen bu program farklı konu içeriklerine uyarlanabilir özelliكتedir. Programda, problem çözmeye duyguların önemli olduğu, konunun belirlenmesinin, yönlendirici amaçlar ve hedefler oluşturmanın, mümkün olabildiğince çok sayıda seçenekler oluşturmanın, her seçeneğin sonuçlarını göz önüne almanın seçenekler arasından en iyi olanı seçmenin, karşılaşılabilecek engellere yönelik bir plan oluşturmanın ve süreç içinde ne olduğuna dikkat ederek, benzer bir durumla karşılaşıldığında bunları hatırlama bulundurma önemi üzerinde durulmaktadır. Program, ders saatlerinde, sınıf içinde öğretmenler tarafından öğrencilere uygulanabilecek şekilde geliştirilmiştir.

Tjosvold (1983), karar verme sürecinde bireyin, önemli konularda karar verirken, kendisine bir çeşit grup oluşturduğunu ve başkalarına danıştığını vurgulamaktadır. Bu çeşit bir karar vermenin, bireye yeni bilgi sağlama, yargı hatalarını düzeltme, sorunlara yeni çözüm yolları bulma, fikirleri birleştirici olanaklar sağlama yararları olmaktadır. Birey, karar verme sürecinde yalnız ise, alternatifleri iyi değerlendiremeyebilir. Bu nedenle, bireyin kararlarını değerlendirirken bir grup içinde olması, kişiler arası ve duygusal ödüllendirmeye, grup içinde destek, anlayış ve risk paylaşımı sağlama, yardımcı olacak ve karar durumunda yaşanan gerginlik azalacaktır.

Craycraft (1988), bireye karar verme yaşantıları geçirilerek, karar vermenin temel bir beceri olarak öğretilebileceğini belirtmektedir. Böylesi bir eğitimde bireyin, karar verirken uyumlu olmasını değil, yaratıcılığının desteklenmesi gerekmektedir. Bireye uygun karar verme becerileri öğretilirken süreç içerisinde sorunu çözmeye yarayacak seçenekleri açıklığa kavuşturmak ve araştırmak, her çözüm yolunun uygulanabilirliğini gerçekçi olarak değerlendirmek, bireyin son

kararı vermesini sağlamak, bireyin verdiği kararın sorumluluğunu almasına kararını uygulamasına ve sonuçlarını değerlendirmesine yardımcı olmak gerekmektedir.

Mann (1989), bireyin ergenlik döneminde karar verme alanındaki yeterliliği ile ilgili , karar vermeye istekli olma, karar vermeyi bilişsel bir etkinlik olarak anlayabilme, karar verirken erişilemeyecek ideal seçenekleri daha az istenen ama erişilir olan bir seçenekle değiştirebilme, kendine ve başkalarına yönelik olarak verilen kararların sonuçlarını dikkate alma, doğru karar verebilmek için bilgiyi etkili ve mantıklı bir şekilde isteyebilme, seçeneklerle ilgili hangi bilgilerin gerekli ve ilişkili olduğunu belirleyebilme, ortaya konan seçim örüntülerinin birbiriyle tutarlı olması, verilen kararlara bağlanma ve sürecin sonuçlarını yansız olarak değerlendirebilme gibi konularda değişiklik olduğunu vurgulamaktadır.

Birey, 14-15 yaşlarında problem durumlarına alternatif çözümler oluşturma ve sorunlarını soyuta indirgeyebilme yeterliliğine sahip olmaktadır (Neimark, 1975; Keating, 1980; Steinberg, 1985; Mann, Harmonu ve Power,1989.)

Yaşı ileri olan ergenler karar verme durumu ile karşılaştıklarında, daha çok seçenek oluşturabilmekte, geleceğe yönelik sonuçlara daha fazla önem vermekte, uzmanlara daha çok baş vurmakta ve verilen tavsiyelerin sonuçlarının daha çok farkında olmaktadır (Lewis, 1981).

Kuzgun (1993), gencin karar verme becerisinin, belli bir yaşta olgunluğa eriştiğini ve kararlılık kazandığını belirtmektedir.

Gazda (1989), çocukluk döneminde daha çok içtepisel ve sezgisel karar verme şeklini kullanırken, ergenlik döneminden yetişkinlik dönemine geçildiğinde verilen kararlarda, bilişsel düşüncenin gelişimine paralel olarak, daha uygun ve etkili karar verme stilleri kullanıldığını belirtmektedir. Buna dayanarak karar verme ve problem çözme becerilerinin yaşla beraber olumlu yönde geliştiğini

vurgulamaktadır. Yaşamın her döneminde çeşitli karar verme durumları ile karşı karşıya gelen bireyin, yapısında kendisiyle ilgili kararları uygun ve etkili bir şekilde verebilme gücünün bulunduğu belirtilmektedir.

Hıncal, Babaoğlu (1993), ailelerde çocukların karara katılımı ve etkili olma durumu ile ilgili çocuk ebeveyn görüşlerini ve görüş benzerliğini belirlemek amacıyla ve bu konuda çocuğun yaşı ve cinsiyetinin etkisini ortaya çıkarmak amacıyla yaptıkları araştırma verilerini 500 çocuk ve bu çocukların ebeveynlerine uygulamışlardır. Elde edilen bulgulara göre; çocukların ailede sosyal ve ekonomik kararlardan daha çok kendileri ile ilgili olan kararlara katılıp etkili olduğu, çocukların sosyal ve ekonomik aile kararlarına katılımları üzerinde çocuğun yaşı ve cinsiyetinin önemli birer etken olduğu bulunmuştur.

2.5 Karar Verme Konusunda Yapılan Araştırmaların Genel Değerlendirmesi

Karar verme alanında yapılan araştırmalar, genel olarak değerlendirildiğinde, farklı alanlardan araştırmacıların, bu konuyu farklı yönleri ile incelediği görülür (Örn.: eğitim, ekonomi, matematik, vb.). Bununla birlikte, bu konuda ülkemizde ve yabancı ülkelerde yapılan araştırmaları kıyaslayacak olursak, ülkemizdeki yetersizlik açıkça görülmektedir. Özellikle karar verme davranışını ölçmeye yönelik araçların eksikliği büyüktür. Buna karşın karar verme konusunda yapılan araştırmalar son yıllarda önem kazanmış ve artmaya başlamıştır. Oysa ki karar vermenin ve bu sürecin öğrenilmesinin birey ve gelişen toplumlar için önemi düşünülecek olursa, bu konuda daha fazla betimsel ve deneysel araştırma yapılmasının gerekliliği açıkça görülmektedir.

Karar verme konusunda yapılan araştırmalarda kararın sonucuna ve sürecine yönelik çeşitli yaklaşımlar vardır. Her iki biçimde de karar verme, problem çözme ile iç içe alınmıştır. Problemi tanımlama, yansız ve gerçekçi hedefler oluşturma bir sonuca ulaşmada ve karar vermede çok önemlidir. (Ersever, 1996).

Karar verme konusunda yapılan araştırmalarda, özellikle çocuklardaki karar verme sürecine yönelik belirlemelerde büyük bir boşluk vardır. Bu konuda çocukların karar verme davranışlarını geliştirici ve süreci daha etkili kullanabilecekleri aktiviteler hazırlanarak uygulamalar yapılmıştır. Ancak bu tür çalışmaların sonunda yapılan bu aktivitelerin günlük yaşama ne kadar geçirildiğini ölçmeye yarayacak bir araca rastlanamamıştır. Geliştirilen ölçek bu konuda yapılan araştırmalardaki ölçme boşluğunu dolduracaktır. Aynı zamanda, ilköğretim 4.ve 5. Sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerilerinin, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikler, cinsiyet değişkenleri açısından incelenip bu değişkenlerin karar verme becerilerine etkilerinin belirlenmesine yarayacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmektedir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarını çözmeye ilişkin karar verme becerisini ölçmeye yönelik likert tipi bir ölçek geliştirilmiştir. Ayrıca karar verme becerisinin belirlenen cinsiyet, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri ve özel okul ya da devlet okulu olması değişkenleri açısından inceleyen betimsel bir araştırmadır.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

1998-99 Yılında Adana ilinin Seyhan ve Yüreğir ilçelerinin, ilköğretim okullarında bulunan öğrenciler araştırmanın çalışma evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme seçiminde aşağıdaki yol izlenmiştir.

Adana'nın Yüreğir ve Seyhan ilçelerinde bulunan, ilköğretim okullarından Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda, 8 okul belirlenmiştir. Bu seçim okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özelliklerine göre tamamen tesadüfi olarak (alt, orta, üst ve özel okul olarak ayrılan listelerden random yoluyla) yapılmıştır. Okullar alt, orta ve üst sosyo- ekonomik düzey ve özel okul olmak üzere gruplara ayrılmıştır. Her gruptan 2 okul olmak üzere, toplam 8 okul tamamen tesadüfi olarak belirlenmiştir. Her okulun 4. ve 5. sınıflarından tamamen tesadüfi olarak belirlenen birer sınıf alınmış ve bu sınıflardaki toplam 658 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Örnekleme giren öğrencilerin okulları ile okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özelliklerine ve cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo- 3.1' de gösterilmiştir.

Tablo- 3.1
Örnekleme Giren Öğrencilerin Okulları İle Okulun Bulunduğu Çevrenin Ekonomik Özelliklerine ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Okulun Çevresinin Ekonomik Özellikleri	Okullar	Cinsiyet		Toplam	Genel Toplam
		Kız	Erkek		
Alt sosyo- ekonomik Düzey	Hürriyet İlköğretim Okulu	44	48	92	181
	Anadolu İlköğretim Okulu	48	41	89	
Orta sosyo- ekonomik Düzey	Mimar Sinan İlköğretim Okulu	39	33	72	146
	Yavuzlar İlköğretim Okulu	36	38	74	
Üst sosyo- ekonomik Düzey	Kasım Sacide Ener İlköğretim Okulu	46	42	88	176
	Emine Sapmaz İlköğretim Okulu	45	41	86	
Özel Okullar	Özel Gönen Okulları	27	40	67	155
	Özel Akdeniz Okulları	43	45	88	
Genel Toplam		328	330	-	658

Tablo- 3.1'de görüldüğü gibi örnekleme tamamen tesadüfi yöntemlerle seçildiği ve okullardaki sınıf sayılarının eşit olamayacağı göz önüne alınırsa, yine de birbirine yakın sayılar elde edilmiş olarak kabul edilebilir.

Tablo 3.1' e bakıldığında alt sosyo- ekonomik düzeyde alınan, iki okuldaki kız öğrencilerin sayısı 92, erkek öğrencilerin sayısı 89, toplam 181' dir. Orta sosyo- ekonomik düzeyde alınan, iki okuldaki kız öğrencilerin sayısı 75, erkek öğrencilerin sayısı 71, toplam 146' dır. Üst sosyo- ekonomik düzeyde alınan, iki okuldaki kız öğrencilerin sayısı 91, erkek öğrencilerin sayısı 85, toplam 176' dir. Özel okullardan alınan sınıflardaki kız öğrencilerin sayısı 70, erkek öğrencilerin sayısı 85, toplam 155' tir. Tüm okullardaki kız öğrencilerin sayısı 328, erkek öğrencilerin sayısı 330, toplam öğrenci sayısı 658' dir.

3.3 Veri Toplama Aracı

Bu çalışma ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin karar verme becerisini belirlemek amacıyla hazırlanan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Bu nedenle geliştirilen ölçeğe Karar Verme Becerisi Değerlendirme Ölçeği (KVBDÖ) adı verilmiştir.

Bu bölümde Karar Verme Becerisi Değerlendirme Ölçeği' nin (KVBDÖ) geliştirme süreci kısaca ele alınacaktır. Ölçeğe ilişkin bulgular, bulgular kısmında ayrıntılı olarak sunulacaktır.

3.3.1 Ölçeğin Kuramsal Temeli

Daha önce karar verme ile ilgili kuramsal açıklamalar kısmında görüldüğü gibi birçok karar verme modeli incelendikten sonra, yukarıda saydığımız alanlardaki belirlemeleri istediğimiz yönde en iyi açıklayabileceğine inanılan ve Kuzgun' un (1993) karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için ortaya koyduğu şu üç koşul maddelerin kuramsal temelini oluşturmuştur:

- 1- Karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün birey tarafından hissedilmesi,
- 2- Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin olması,

3- Bireyin seçme özgürlüğüne sahip olması.

Özellikle çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları ve yukarıda açıklanan problem alanları karşısında çocukların seçme özgürlüğünün olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

Ölçek maddeleri hazırlanırken ele alınan 4. ve 5. sınıf öğrenci yaş grubunun günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri çeşitli problem alanları belirlenmiş ve bu başlıklar etrafında maddeler oluşturulmuştur. Belirlenen bu problem alanları: arkadaş seçimi, ders çalışma programı hazırlama, okuyacağı kitabın seçimi, tatil ile ilgili kararlar, yiyecek satın alma, eve geliş- gidiş saatleri, evdeki iş bölümü, televizyon programı izleme, boş zamanlarını değerlendirme, okuldaki iş bölümü ve giyeceğini satın alma başlıkları altında toplanmıştır. Bu alanlar belirlenirken çocukların bu durumlar karşısında karar verirken bağımlı olarak karar verip vermedikleri, bağımsız olarak karar verip vermedikleri, kendi düşüncelerini hesaba katarak karar verip vermedikleri ya da kararsızlık mı yaşadıkları göz önüne alınmaya çalışılmıştır.

3.3.2 Maddelerin Oluşturulması

Ölçeğin maddeleri hazırlanırken, öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları, problem durumlarındaki karar verme becerilerini ölçebileceğine inanılan toplam 73 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Problem alanları, öğretmen ve ailelerden yardım alınarak hazırlanmıştır. Onlara bu alanların yeterli olup olmadığı eklemek ve çıkarmak istedikleri alanlar olup olmadığı sorulmuş ve belirtilen görüşler doğrultusunda alanlar belirlenmiştir. Belirlenen alanlarla ilgili hazırlanan 73 maddelik havuzda karar verme açısından 32 tane olumlu 40 tane olumsuz madde yer almıştır.

3.3.3 Uzman Görüşü

Ölçeğin ilk denemelik formu olan bu maddeler 1998- 99 Eğitim –Öğretim yılı içinde Ç.Ü. Eğitim Bilimleri Bölümü'nde görev yapan 15 uzmanın ve tamamen tesadüfi olarak seçilen Adana Milli Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı iki devlet okulundan 20 öğretmenin görüşüne sunulmuştur. Görüş almak üzere başvuran kişilere formlar dağıtılmış ve toplanmıştır. Görüşüne başvuru alan uzman ve öğretmenlerden, öğrencilerin karar verme becerilerini ölçebilme gücünü en düşük 1 ve en yüksek 3 olmak üzere (hiç, kısmen, tamamen şeklinde) değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca düzeltilmesi, eklenmesi ve çıkarılması önerilen maddelere ilişkin görüşler de alınmıştır. Burada araştırmacı ölçüt olarak 2 ve 2' nin üzeri aritmetik ortalamaya sahip maddeleri doğrudan ölçeğe almıştır. Ayrıca düzeltilmesi istenen maddeler düzeltilerek ön uygulama için hazırlanan 73 maddeden 71' i ölçeğe alınmıştır. Bulgular kısmındaki tablo- 4.1' de uzman görüşüne ait veriler sunulmuştur.

3.3.4 Pilot Uygulama

Daha sonra, hazırlanan 71 maddelik ölçek, soruların öğrenciler tarafından açık ve anlaşılır olup olmadığını sınamak amacıyla 25 kişilik küçük bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Bu uygulama sonunda da denemelik ölçekte öğrenciler tarafından anlaşılamadığı gözlenen 1 madde (36. madde) ölçekten çıkarılarak 70 madde olarak uygulamaya hazırlanmıştır.

Yapılan bu iki çalışma, uzman görüşlerinin alınması ve pilot uygulama çalışmaları, ölçeğin kapsam geçerliğinin belirlenmesi amacıyla yapılmış çalışmalardır.

3.4 Verilerin Toplanması

Son şekli verilen ölçek Adana Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izinle 1998- 99 eğitim- öğretim yılı içinde araştırmacının kendisi tarafından okullara gidilerek uygulanmıştır. Uygulama her sınıfa, bir ders saati içinde yapılmıştır. Ölçek öğrencilere dağıtılmış, gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra birbirlerinden mümkün olduğunca etkilenmemeleri sağlanmış ve ders sonunda toplanmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Toplanan verilere, araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki istatistikler uygulanmıştır.

Araştırma ile ilgili uygulama tamamlandıktan sonra veri elde etmek üzere verilen ölçek formlarının tümü araştırmacı tarafından kontrol edilmiş, veriler kod yönergesine uygun olarak kodlandıktan sonra bilgisayara girilmiştir. Ölçeğin doldurulması sırasında boş bırakılan ve birden fazla seçeneğin işaretlendiği ifadeler değerlendirmeye alınmamıştır. Bilgisayar kodlama formlarına geçirilen veriler çeşitli kategorilere göre bilgisayarda işlenmiş ve istatistiksel işlemler tamamlanmıştır.

Ölçeğin kapsam geçerliğini belirlemek için, uzman görüşüne başvurulmuş, uzman görüşlerini değerlendirmek için aritmetik ortalama ve standart sapmalara bakılmıştır.

Ölçeğin temel bileşenlerini ortaya çıkarmak için faktör analizi yapılmış; burada faktörlerin faktör yüklerine bakılmıştır. Faktörlerin farklı özellikleri ölçüp ölçmediğini değerlendirmek, faktörler arası ilişkileri saptamak, maddelerin içine girdiği faktörü iyi temsil edip etmediğini değerlendirmek ve madde-faktör ilişkisini saptamak amacıyla korelasyon tekniği kullanılmıştır. Maddelerin alt ve üst grupları

birbirinden ayırıp ayırmadığını değerlendirmek amacıyla da t- testi analizinden yararlanılmıştır.

Ölçeğin güvenirlik çalışması aşamasında iç tutarlılığı değerlendirmek amacıyla Cronbach Alfa değerlerine bakılmıştır. Bu analizlerle ilgili ayrıntılı bilgiler bulgular kısmında verilmiştir.

Literatür taraması sonucunda, karar verme becerisinin belirlenmesi konusunda, bu araştırmada ele alınan yaş grubuna yönelik herhangi bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu nedenle ölçeğin ölçüt geçerliği belirlenememiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde hazırlanan ölçeğin, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ait bulgular sırasıyla verilmiştir.

4.1 Geçerlik İle İlgili Bulgular

Bu bölümde kapsam geçerliği çerçevesinde yapılan uzman görüşü ve pilot uygulama; yapı- kavram geçerliği için yapılan faktör analizi (faktörler arası ilişkiler, madde faktör ilişkisi ve madde ayırıcılık güçleri) ile ilgili bulgular verilmiştir. Ayrıca ölçeğin cinsiyet, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri ve özel ya da devlet okulu olması değişkenleri açısından yapılan değerlendirmeler de bu bölümde yer almaktadır.

4.1.1 Kapsam Geçerliği

Ölçek maddeleri hazırlanmadan önce kuramsal temel incelenmiş ve çocukların yaşantılarına göre problem alanları belirlenmiştir. Oluşturulan maddeler bunlara göre hazırlanmıştır. Ayrıca karar verme konusunda uzman iki öğretim üyesi ile çalışılıp, kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla da diğer öğretim üyesi ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır.

Ölçek maddeleri hazırlanırken ilk aşamada öğrencilerin karar verme becerilerini ölçebileceği düşünülen 73 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bu maddeler 1998- 99 eğitim- öğretim yılı içinde, Ç.Ü. Eğitim Fakültesi'nde görev yapan 15 öğretim elemanı ve tamamen tesadüf olarak belirlenen Adana İli Milli Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı iki devlet okulundan 20 öğretmen olmak üzere toplam 35 kişinin görüşlerine sunulmuştur. Ölçek maddeleri uzman görüşüne belirlenen problem alanları başlıkları ile birlikte sunulmuştur. Maddeler tamamen (3), kısmen

(2), hiç (1) şeklinde üçlü likert tipinde sorulmuştur. Eğer verilen ifade öğrencinin karar verme davranışını ölçebilecek nitelikte ise tamamen, değilse hiç ya da kısmen seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Hazırlanan ifadelerin sonunda ise eklemek ya da çıkartmak istedikleri farklı görüşleri de alan bölüm konulmuştur. Alınan bu değerlendirme sonuçlarına göre maddelerin aritmetik ortalamalarına bakılmıştır. Aritmetik ortalamaları 2 ve 2'nin üzerinde olan maddeler ölçeğe alınmıştır. Böylelikle aritmetik ortalaması 2' nin altında olan iki madde (7. ve 27. maddeler) ölçekten çıkarılmıştır.

Daha sonra hazırlanan ölçek ifadelerinin öğrenciler tarafından anlaşılır olup olmadığını değerlendirmek amacıyla 25 öğrenci üzerinde bir pilot uygulama yapılmıştır. Yapılan pilot uygulama sonunda öğrenciler tarafından anlaşılır bulunmadığı gözlenen 1 madde daha (madde 36) ölçekten çıkarılmıştır. Uzman görüşü sonunda değerlendirilen maddelerin aritmetik ortalamalarına ve standart sapmalarına ait bulgular Tablo- 4.1' de verilmiştir.

Tablo- 4.1

Uzman Görüşü Sonunda Değerlendirilen Maddelerin N, X ve SS Değerleri

Madde No	N	X	SS	Madde No	N	X	SS
1	35	2.51	.65	38	35	2.11	.86
2	35	2.31	.63	39	35	2.70	.52
3	35	2.48	.78	40	35	2.31	.79
4	35	2.05	.93	41	35	2.67	.47
5	35	2.52	.56	42	35	2.54	.61
6	35	2.42	.65	43	35	2.17	.78
7*	35	1.75	.83	44	35	2.17	.78
8	35	2.08	.78	45	35	2.48	.61
9	35	2.74	.44	46	35	2.34	.72
10	35	2.65	.63	47	35	2.65	.53
11	35	2.17	.67	48	35	2.45	.65
12	35	2.20	.79	49	35	2.65	.53
13	35	2.08	.70	50	35	2.14	.85
14	35	2.28	.75	51	35	2.20	.90
15	35	2.48	.74	52	35	2.76	.49

Tablo 4.1' in Devamı

Madde No	N	X	SS	Madde No	N	X	SS
16	35	2.54	.65	53	35	2.28	.82
17	35	2.22	.77	54	35	2.11	.75
18	35	2.62	.64	55	35	2.37	.69
20	35	2.14	.85	57	35	2.24	.83
21	35	2.25	.74	58	35	2.38	.73
22	35	2.57	.65	59	35	2.25	.74
23	35	2.44	.70	60	35	2.68	.53
24	35	2.67	.58	61	35	2.61	.55
25	35	2.23	.81	62	35	2.40	.73
26	35	2.38	.60	63	35	2.15	.79
27*	35	1.91	.75	64	35	2.51	.65
28	35	2.28	.78	65	35	2.15	.79
29	35	2.28	.78	66	35	2.77	.49
30	35	2.34	.68	67	35	2.51	.61
31	35	2.57	.60	68	35	2.57	.55
32	35	2.71	.62	69	35	2.48	.74
33	35	2.42	.60	70	35	2.38	.73
34	35	2.42	.61	71	35	2.35	.77
35	35	2.20	.83	72	35	2.48	.81
36**	35	2.54	.61	73	35	2.48	.81
37	35	2.71	.57	-			

*Uzman görüşü sonuçlarına göre ölçekten çıkarılan maddeler.

**Pilot uygulama sonuçlarına göre ölçekten çıkarılan madde.

Tablo- 4.1' de görüldüğü gibi uzman görüşü sonunda değerlendirilen maddelerin aritmetik ortalamalarının en düşük 1.75 ile en yüksek 2.77 arasında değiştiği görülmektedir. Standart sapmaların ise en düşük .44, en yüksek .90 arasında değiştiği görülmektedir. Standart sapmaları çok yüksek olmadığı için görüşlerin birbirine yakın olduğu söylenilebilir.

4.1.2 Yapı – Kavram Geçerliği (Faktör Analizi)

Faktör analizinden önce 658 öğrenciden toplanan verilerin öncelikle standart sapma ve aritmetik ortalamalarına bakılmış, standart sapması 1' in altında olan 7 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddeler 7., 8., 10., 16., 29., 30. ve 35.

maddelerdir. Daha sonra maddelerin anti- imaj korelasyon değerlerine (Anti- imaj Korelasyon Değeri, bir maddenin diğerleri olan genel bağıntısını göstermektedir) bakılıp değeri .50' nin altında olan madde 65 ölçekten çıkarılmıştır.

Faktör analizi, orijinal değişken sayısından daha az sayıdaki hipotetik (türetilmiş) faktörler aracılığı ile değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkileri (korelasyonları) veya birlikte değişimleri (kovaryansları) analiz eden çok sayıdaki yöntemden biridir. Bu yöntem, her bir hipotetik faktörün, özgün ölçümlerdeki varyansın ne kadarını da açıkladığını belirtmektedir (Hovardaoğlu ve Sezgin 1992)

Araştırmanın faktör analizi kısmında ortaya çıkan faktörlerle ve bu faktörlerin, faktör yükleri, öz değerleri, açıkladıkları varyanslar, faktörler arası ilişki, madde faktör ilişkisi ve madde ayırıcılık güçleri analiz sonuçları sunulacaktır.

4.1.2.1 Temel Faktörler

Ölçeğin temel bileşenlerini belirlemek amacıyla bileşenler faktör analizi (varimax dönüşümlü) yapılmıştır. 658 Öğrenciden toplanan veriler üzerinde yapılan faktör analizinde serbest bırakıldığında kalan 63 maddenin 23 faktörde toplandığı görülmüştür. Ölçeğin temel faktörlerini ve bir faktörde yer alan maddeleri saptamak amacıyla 3 temel ölçüt kullanılmıştır:

1. Faktör yükü .40 ve üzeri olmalı,
2. Bir maddenin her bir faktördeki, faktör yükleri arasında en az .20'lik bir fark olmalı,
3. Faktörlerin öz değerlerinin en az 1.00 olmalı.

Bu ölçütler uygulandıktan sonra ölçekte 6 faktörün kaldığı görülmüştür. Bu 6 faktöre giren maddelerle tekrar varimax dönüşümlü faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonunda 6. faktöre giren maddelerin faktör yüklerinin .40' ın altına düştüğü görüldüğünden bu faktör ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçeğin güvenirlik çalışmaları sırasında bakılan Cronbach Alpha değerinde, -.49 olarak bulunan 5. faktördeki iki madde daha ölçekten çıkarılmış ve son olarak ölçekte 17 madde ve 4 faktör elde edilmiştir. Tablo- 4.2' de ölçeğin temel faktörleri, bu faktörlere giren maddeler ve her maddenin faktör yükü verilmiştir.

Tablo- 4.2
Temel Faktörler, Faktörlere Giren Maddeler ve Maddelerin Faktör
Yükleri

Madde No	Faktör Yükü
FAKTÖR 1 – Bağımlı Karar Verme	
14	.73
18	.70
19	.63
40	.53
47	.47
53	.46
FAKTÖR – 2 İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme	
25	.64
44	.62
45	.58
49	.58
66	.49
FAKTÖR – 3 Bağımsız Karar Verme	
32	.64
36	.63
38	.60
46	.42
FAKTÖR – 4 Yeteneklerine Göre Karar Verme	
58	.78
59	.76

Tablo- 4.2' de görüldüğü gibi, yeniden yapılan faktör analizleri sonunda 4 faktör ve 17 madde bulunmuştur. Birinci faktörde 6 madde, ikinci faktörde 5 madde, üçüncü faktörde 4 madde ve dördüncü faktörde 2 madde ortaya çıkmıştır. Birinci faktördeki maddelerin faktör yükleri .47 ile .73 arasında; ikinci faktördeki maddelerin faktör yükleri .49 ile .64 arasında; üçüncü faktördeki maddelerin faktör yükleri .42 ile .64 arasında değişmekte ve dördüncü faktördeki maddelerin faktör yüklerinin de .78 ve .76 olduğu görülmektedir.

Faktörlerin isimlendirilmesinde bir faktöre giren maddelerin ortak olarak karar vermenin hangi boyutunu ölçtüğüne göre belirleme yapılmıştır. Buna dayanarak öğrencilerin bağımlı, bağımsız, kendi isteklerini göz önünde bulundurması gibi etkenler temel alınmıştır. Buna göre;

Birinci faktördeki maddelere bakıldığında çocukların belirtilen problem durumları ile karşılaştıklarında karar verirken çevresindekilerin görüşlerine önem verdiğini, onların doğru bildiklerine inandıklarını görüyoruz. Bu da karar vermenin bağımlı karar verme yanını oluşturmaktadır. Bu nedenle bu faktöre Bağımsız Karar Verme adı verilmiştir.

İkinci faktörde çocukların belirtilen karar verme durumu ile karşılaştıklarında kendi isteklerini de göz önünde bulundurduğu, başka bir deyişle seçme şansının olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu faktöre İsteklerini Göz önüne Alarak Karar Verme adı verilmiştir.

Üçüncü faktörde çocukları kendi görüşlerine değer verip bağımsız olarak karar verebildikleri görülmektedir. Bu nedenle bu faktöre Bağımsız Karar Verme adı verilmiştir.

Dördüncü faktörde ise, öğrenci karşılaştığı yetenekleri ilgili bir karar verme durumunda ya kendi istediği ve yeteneği olan bir alanda ya da öğretmenin

belirlediği konuda alanda çalışılabileceği görülmektedir. Bu nedenle bu faktöre de Yeteneklerine Göre Karar Verme adı uygun görülmüştür.

4.1.2.2 Faktörlerin Öz Değerleri ve Açıkladıkları Varyanslar

Faktörlerin öz değerleri ve açıkladıkları varyansa ilişkin bilgiler Tablo- 4.3' de verilmiştir.

Tablo- 4.3
Ölçeğe İlişkin Faktörlerin Öz Değerleri ve Varyansları Açıklama
Yüzdeleri

Faktörler	Öz Değerler	Açıklanan Varyanslar %	Yığılmalı Açıklanan Varyanslar %
1	2.56	13.51	13.51
2	1.99	10.50	24.01
3	1.65	8.69	32.71
4	1.19	6.28	38.99

Tablo- 4.3' de görüldüğü gibi, dört faktörün öz değerleri 1 ve üstü olarak bulunmuştur. Bulunan öz değerler 1.19 ile 2.56 arasında değişmektedir. En yüksek öz değere sahip 1. faktör varyansın % 13.51' ini, en düşük öz değere sahip 4. faktör 6.28' ini açıklamaktadır. Tüm faktörlerin varyansı açıklama yüzdeleri toplamı % 38.99' dir.

4.1.2.3 Faktörler Arası İlişkiler

Faktörler arası ilişki, ortaya çıkan faktörlerin birbirleri ile olan korelasyonlarını ifade eder. Faktörler arası korelasyonda her bir faktörün diğeri ile arasındaki ilişkinin düşük olması beklenir. Bu faktörlerin farklı özellikleri ölçtüğünün bir göstergesidir. Ancak buna karşın faktörlerin toplam madde puanları ile olan ilişkisi yüksek olmalıdır. Bu faktörlerin, ölçülmek istenilen davranışları bir bütün

olarak iyi ölçebildiğinin göstergesidir. Biz de ölçeğin faktörlerinin farklı özellikleri ölçüp ölçmediğini ve ele aldığımız karar verme becerisini bir bütün olarak iyi değerlendirip değerlendirmedini sınamak amacıyla faktörler arası korelasyona ve faktörlerin toplam madde puanlarıyla olan ilişkisine baktık. Bu işlemleri yapmadan önce olumsuz ifadeleri yeniden kodladık, faktör toplam puanlarını bulduk ve faktörler arası ilişkiye bu toplam puanla baktık. Ölçeğin faktörleri arasında bulunan ilişkiler ve faktörlerin toplam madde puanlarıyla olan ilişkileri Tablo- 4.4' de gösterilmiştir.

Tablo- 4.4
Faktörlerin Birbirleriyle ve Toplam Madde Puanlarıyla
Gösterdikleri Korelasyon Katsayıları

FAKTÖRLER	Faktör 1 (B.lı KV)	Faktör 2 (İGÖAKV)	Faktör 3 (B.lı KV)	Faktör 4 (YGKV)
Faktör 1 (B.lı KV)	-			
Faktör 2 (İGÖAKV)	.17**	-		
Faktör 3 (B.sız KV)	-.05	.13**	-	
Faktör 4 (YGKV)	.04	.13**	.11**	-
Toplam puan	.50**	.57**	.32**	.57**

** 0.01 düzeyinde anlamlı.

*0.05 düzeyinde anlamlı.

Tablo 4.4' de görüldüğü gibi; İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme ve Bağımlı Karar Verme faktörleri arasında .17, Bağımsız Karar Verme ve İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme faktörleri arasında .13, Yeteneklerine Göre Karar Verme ve İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme faktörleri arasında .13, Yeteneklerine Göre Karar Verme ve Bağımsız Karar Verme faktörleri arasında .11, düzeylerinde olumlu ve düşük ilişkiler gözlenmektedir. Ayrıca Bağımsız Karar

Verme ve Bağımlı Karar Verme; Yeteneklerine Göre Karar Verme ve Bağımlı Karar Verme faktörleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Ölçeğin toplam puanı ve faktörler ile ilişkisine baktığımızda ise .32 ile .57 arasında değişen değerler gözlenmektedir. Bu değerler çok yüksek olmamakla birlikte 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

4.1.2.4 Madde -Faktör ilişkisi

Madde- faktör ilişkisine bakmamızın amacı, maddelerin içine girdiği faktörü yeterince açıklayıp açıklamadığını değerlendirmektir. Madde- faktör ilişkisi incelenirken her bir maddenin faktörü ile olan ilişkisinin yüksek olması beklenir. Bu, faktöre giren o maddenin içinde bulunduğu faktörü temsil edebildiğini (ölçebildiğini) gösterir. Tablo- 4.5' de faktörler ve her bir maddenin içine girdiği faktörle korelasyonları verilmiştir.

Tablo- 4.5
Faktörler ve Her Bir Maddenin Faktörü İle Korelasyon Katsayıları

Faktörler	Madde No	Korelasyon Katsayıları
FAKTÖR 1 BAĞIMLI KARAR VERME	14	.68
	18	.68
	19	.63
	40	.53
	47	.53
	53	.59
FAKTÖR 2 İSTEKLERİNİ GÖZ ÖNÜNE ALARAK KARAR VERME	25	.57
	44	.58
	45	.62
	49	.62
	66	.59
FAKTÖR 3 BAĞIMSIZ KARAR VERME	32	.65
	36	.65
	38	.56
	46	.62
FAKTÖR 4 YETENEKLERİNE GÖRE KARAR VERME	58	.77
	59	.85

*Tüm değerler 0.01 düzeyinde anlamlı

Tablo- 4.5' deki madde- faktör korelasyonlarına bakıldığında korelasyon katsayılarının .53 ve üzeri olduğu ve her bir maddenin içine girdiği faktör ile 0.01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Buna dayanarak maddelerin, içine girdiği faktörün özelliklerini ölçebildiğini söyleyebiliriz.

4.1.2.5 Madde Ayırcılık Güçleri

Ölçeği oluşturan maddelerin, olumlu karar verme becerisine sahip olanlarla olmayanları birbirinden ayırıp, ayırmadığını belirlemek amacıyla, madde ayırcılık güçleri hesaplanmıştır. Madde ayırcılık güçleri hesaplanırken verilerin toplandığı 658 öğrencinin her alt ölçekten aldıkları toplam puanlar yüksekten düşüğe doğru sıralanmıştır. Bu sıralamada alt %27 ve üst %27'lik gruplarda 181' er kişi yer almıştır. Her bir maddenin bu iki grubu birbirinden ayırt edip etmediğine bakılmıştır. Bu işlem ortalamalar arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan t - testi ile yapılmıştır. Maddelerin ayırt edicilik güçlerine ilişkin hesaplanan t - testi sonuçları Tablo- 4.6' da verilmiştir.

Tablo- 4.6
Alt ve Üst % 27'lik Gruplara Göre Her Maddenin N, X, SS, t, Df ve P Değerleri

Faktörler	Madde No	N	X	SS	T	Df	P
FAKTÖR 1 BAĞIMLI KARAR VERME	14 Üst 1	181	3.21	.87	21.60	360	.00
	Alt 2	181	1.41	.69			
	18 Üst 1	181	3.48	.67	21.84	360	.00
	Alt 2	181	1.69	.86			
	19 Üst 1	181	3.67	.62	17.98	360	.00
	Alt 2	181	2.09	1.00			
	40 Üst 1	181	3.18	.82	14.79	360	.00
	Alt 2	181	1.75	1.00			
	47 Üst 1	181	3.66	.56	14.03	360	.00
	Alt 2	181	2.38	1.08			
	53 Üst 1	181	3.36	.72	17.39	360	.00
	Alt 2	181	1.83	.93			

Tablo- 4.6' nın Devamı

Faktörler	Madde No	N	X	SS	T	Df	P
FAKTÖR 2 İSTEKLERİNİ GÖZ ÖNÜNE ALARAK KARAR VERME	25 Üst 1	181	3.39	.75	15.60	360	.00
	Alt 2	181	2.13	.79			
	44 Üst 1	181	3.73	.55	16.93	360	.00
	Alt 2	181	2.35	.94			
	45 Üst 1	181	3.34	.80	18.08	360	.00
	Alt 2	181	1.85	.76			
FAKTÖR 3 BAĞIMSIZ KARAR VERME	49 Üst 1	181	3.60	.67	18.50	360	.00
	Alt 2	181	2.12	.84			
	66 Üst 1	181	3.62	.56	16.81	360	.00
	Alt 2	181	2.24	.94			
	32 Üst 1	181	3.96	.17	17.40	360	.00
	Alt 2	181	2.56	1.06			
FAKTÖR 4 YETENEKLERİNE GÖRE KARAR VERME	36 Üst 1	181	3.86	.34	24.61	360	.00
	Alt 2	181	2.12	.88			
	38 Üst 1	181	3.98	.10	13.32	360	.00
	Alt 2	181	2.88	1.10			
	46 Üst 1	181	3.97	.16	17.07	360	.00
	Alt 2	181	2.58	1.07			
FAKTÖR 4 YETENEKLERİNE GÖRE KARAR VERME	58 Üst 1	181	2.52	1.17	17.50	360	.00
	Alt 2	181	1.00	.00			
	59 Üst 1	181	3.58	.72	48.01	360	.00
	Alt 2	181	1.00	.00			

Tablo- 4.6' da görüldüğü gibi 17 madde alt grupla üst grubu birbirinden anlamlı düzeyde ayırt etmektedir.

2. Güvenirlilik İle İlgili Bulgular

"Güvenirlilik, test puanlarının ölçme hatasından arınırlık düzeyine işaret eder" (Hovardaoğlu ve Sezgin 1997; s:25). Ölçeğin güvenirlilik çalışmasında birçok

güvenirlilik yolundan biri olan Cronbach tarafından geliştirilmiş ve kendi adıyla anılan alfa katsayısı hesaplanmıştır.

Birbiriyle yüksek ilişki gösteren maddelerden oluşan ölçeklerin alfa katsayısı yüksek olur. Cronbach Alpha katsayısı ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlığının, homojenliğinin bir ölçüsüdür. Ölçeğin alfa katsayısı ne kadar yüksek olursa bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbiriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu şeklinde yorumlanır (Tezbaşaran, 1996).

4.2.1 İç Tutarlık Sınaması

Ölçeğin faktörlere göre maddeleri arasındaki iç tutarlığı ve benzeşikliğini değerlendirmek amacıyla, Cronbach Alfa formülüyle belirlenen, Cronbach Alfa değerleri Tablo- 4.7' de verilmiştir.

Tablo- 4.7
Faktörlerin Cronbach Alfa Değerleri

Faktörler	Cronbach Alfa Değerleri
Faktör 1	.65
Faktör 2	.55
Faktör 3	.47
Faktör 4	.48

Tablo- 4.7' de görülen faktörlerin Cronbach alfa değerlerine bakıldığında, faktörlerdeki değerlerin çok yüksek olmamakla birlikte kullanılabilir düzeydedir.

4.3 Ölçeğin Cinsiyet, Okulun Bulunduğu Çevre ve Özel ya da Devlet Okulu Olması Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi

Bu ölçeği hazırlarken temel amaç ölçeği geliştirmek olduğundan, ölçek çok fazla değişken açısından incelenmemiştir. Fakat özellikle literatürde çok rastlanılan

cinsiyete göre farklılaşma değişkeni ile okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri (sosyo- ekonomik durum) ve bunlara ek olarak da okulun devlet okulu ya da özel okul olması değişkenleri ele alınıp ölçeğin bu açılarından sonuçlarına bakılmıştır.

4.3.1 Ölçeğin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Örnekleme giren öğrencilerin her bir alt ölçekten aldıkları toplam puan ile cinsiyet arasındaki anlamlılığı sınamak amacıyla yapılan tek yönlü Anova sonuçları Tablo- 4.8' da verilmiştir.

Tablo-4.8

Öğrencilerin Alt Ölçeklerden Aldıkları Toplam Puanların Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	X	SS	F	P
Faktör 1 Kız (1)	325	16.24	3.82	6.249	.013
Erkek (2)	333	15.50	3.75		
Faktör 2 Kız (1)	325	14.32	2.89	.911	.340
Erkek (2)	333	14.10	2.82		
Faktör 3 Kız (1)	325	13.38	2.37	5.576	.019
Erkek (2)	333	12.95	2.30		
Faktör 4 Kız (1)	325	3.76	1.76	3.858	.050
Erkek (2)	333	4.03	1.65		

Tablo- 4.8' de, cinsiyete göre anlamlılık düzeylerine baktığımızda, faktör 1 ve faktör 3' de kız ve erkekler arasında kızlar lehine, faktör 4' de erkekler lehine .05 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Faktör 2' de ise anlamlı bir fark gözlenememiştir.

		14.55	3.17	38.420	.000
Orta (2)	146	14.64	3.44		
Üst (3)	176	16.14	3.86		
Özel (4)	155	18.25	3.53		
Faktör 2 Alt (1)	181	13.37	2.76	14.481	.000
Orta (2)	146	13.92	2.98		
Üst (3)	176	14.33	2.65		
Özel (4)	155	15.32	2.71		
Faktör 3 Alt (1)	181	12.71	2.49	5.065	.002
Orta (2)	146	13.11	2.56		
Üst (3)	176	13.67	2.12		
Özel (4)	155	13.17	2.10		
Faktör 4 Alt (1)	181	3.87	1.15	11.028	.000
Orta (2)	146	3.94	1.72		
Üst (3)	176	3.40	1.49		
Özel (4)	155	4.46	1.96		

Tablo- 4.9' a bakıldığında gruplar arasında .05 düzeyinin altında bir anlamlılık görülmektedir. Bu bize gruplar arasında bu faktörler açısından karar verme becerilerinde anlamlı bir fark olduğunu, yani okulun bulunduğu çevrenin karar vermenin bu yönleri açısından etkisi olduğunu göstermektedir.

Faktörler arasındaki bu anlamlılığın nereden kaynaklandığını bulmak amacıyla bakılan Sheffe- F testi sonuçlarına göre tüm faktörlerde genellikle grup 1 (alt) ile grup 3 (üst) ve grup 4 (özel) arasındaki farklılıktan kaynaklanan bir anlamlılık olduğu görülmüştür.

4.5 Ölçeğin Puanlanması ve Uygulanması

Ölçek dördümlük tipinde hazırlanmış olup karar verme becerisini ölçebilecek olumlu ve olumsuz 17 ifadeden oluşmaktadır. Ölçekte 10 olumlu, 7 olumsuz ifade yer almaktadır. Ölçekte derecelendirme 4 ile 1 arasında 4 (her zaman), 3 (çoğunlukla), 2 (ara sıra), 1 (hiçbir zaman), şeklindedir. Olumsuz ifadeler için bunun tersi geçerlidir.

— Uygulama araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır. Ölçeğin uygulama süresi 20 dakikadır. Bu süre içinde öğrenciler rahatlıkla ölçeğin ifadelerini okuyup yanıtlayabilmektedir.

Ölçekte dört alt ölçek bulunmaktadır. Bu alt ölçekler karar verme becerisinin "Bağımlı Karar Verme", "İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme", "Bağımsız Karar Verme" ve "Yeteneklerine Göre Karar Verme" boyutlarını ölçmektedir. Bu alt ölçekler karar verme becerisini değerlendirme açısından ele alındığında, Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinde 6 olumsuz ifade, İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme alt ölçeğinde 5 olumlu ifade, Bağımsız Karar Verme alt ölçeğinde 4 olumlu ifade ve Yeteneklerine Göre Karar Verme alt ölçeğinde 1 olumlu 1 olumsuz ifade yer almaktadır. Bu olumsuz ifadelerin, istatistiksel işlemler yapılmadan önce derecelemesi ters çevrilmelidir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde istatistiksel analizler sonunda elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tartışma ve yorum bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak yapılmıştır.

Araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlerini çözmeye ilişkin karar verme becerilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır. Ayrıca ölçek cinsiyet, okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri açısından ve okulun devlet okulu ya da özel okul olması açısından değerlendirilmiştir. Sadece bu değişkenlerin ele alınmasının nedeni araştırmanın asıl amacının, ölçeği geliştirmek olmasıdır. Bu değişkenler ise bir araştırmanın temel değişkenleri olarak kabul edilip incelenmiştir.

Ölçekte yer alan maddelerin kapsam geçerliğini saptamak amacıyla yapılan çalışmada 73 madde olarak hazırlanan madde havuzundan 3 madde uzman görüşü ve pilot çalışma sonunda çıkarılmıştır. Geriye kalan 70 madde aritmetik ortalamaları 2' nin üzerinde olduğundan denemelik forma alınması uygun görülmüştür. Standart sapmaları arasında çok büyük farklılıklar olmaması da görüşler arasında farklılaşma olmadığını göstermektedir.

Temel faktörleri belirlemek ve ölçeğin yapı- kavram geçerliğini test etmek amacıyla yapılan faktör analizi çalışmalarında ortaya çıkan bulgular ölçeğin yapı- kavram geçerliği açısından oldukça yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin 17 maddeden oluşan 4 faktörü temel bileşenleri belirlenmek amacıyla ölçüt olarak alınan özelliklerin tamamını sağlamaktadır. Ölçüt olarak alınan üç temel özellik;

1. Faktör yükü .40 ve üzeri olmalı,

2. Bir maddenin her bir faktördeki, faktör yükleri arasında en az .20' lik bir fark olmalı,
3. Faktörlerin öz değerlerinin en az 1.00 olmasıdır.

Ölçeğin faktörlerinin farklı özellikleri ölçüp ölçmediğini incelemek amacıyla faktörler arası ilişkiye baktığımızda, faktörler arasındaki ilişkinin düşük, faktörlerin toplam puanla olan ilişkinin ise yüksek olması beklenir. Bu da ölçeğin, ölçülmek istenilen tutum ve davranışları iyi temsil ettiğini gösterir. Tablo 4.4' de verildiği gibi; İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme ve Bağımlı Karar Verme faktörleri arasında .17, Bağımsız Karar Verme ve İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme faktörleri arasında .13, Yeteneklerine Göre Karar Verme ve İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme faktörleri arasında .13, Yeteneklerine Göre Karar Verme ve Bağımsız Karar Verme faktörleri arasında .11 düzeylerinde olumlu ve düşük ilişkiler gözlenmektedir. Ayrıca Bağımsız Karar Verme ve Bağımlı Karar Verme; Yeteneklerine Göre Karar Verme ve Bağımlı Karar Verme faktörleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Faktörlerdeki anlamlılık düzeyinin 0.01 ve 0.05 düzeylerinde olduğu görülmüştür. Bu bize ölçeğin faktörlerinin farklı özellikleri ölçtüğünü göstermektedir. Ölçeğin toplam madde puanları ve faktörler ile ilişkisine baktığımızda ise .32 ile .57 arasında değişen değerler gözlenmektedir. Bu değerler çok yüksek olmamakla birlikte 0.01 düzeyinde anlamlıdır. Ancak bu anlamlılığın nedeni örneklem sayısının büyük olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Her bir faktörün içine giren maddelerin faktörü ile olan ilişkisinde ise madde faktör ilişkileri yeterli düzeyde yüksek bulunmuştur. Buna dayanarak maddelerin içine girdiği faktörleri iyi temsil ettiği söylenilebilir. Maddeler içinde bulunduğu faktörün özelliklerini ölçebilmektedir. Korelasyon değerlerinin yüksekliği maddelerin uygun faktörler içine yerleştiğinin de göstergesidir.

Üst ve alt gruptaki doğru cevap yüzdelerinden madde puanı ile toplam puan arasındaki korelasyon kestirilir. Bu korelasyon, maddeyi olumlu cevaplandıranların yüzdesi alt gruba göre üst grupta daha yüksek olduğu oranda

pozitif ve büyüktür. Bu madde- test korelasyonu, testin tümünün geçerli olduğu kabul edilmek şartıyla, maddenin geçerliğinin, teknik terimiyle ayıricılık gücünün ölçüsüdür.(Turgut ve Baykul; 1992 s:161). Bizim ölçeğimizin maddelerinin ayıricılık güçlerinde alt- üst % 27' lik gruba giren öğrencilerin anlamlı düzeyde birbirinden farklılaştığı görülmüştür. 17 Maddenin alt grupla üst grubu birbirinden anlamlı düzeyde ayırt ettiği gözlenmektedir. Yani iki grubun tek maddelerden ve toplam puanlardan aldıkları aritmetik ortalamalar arasında yüksek ortalamaya sahip üst grup öğrencileri lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Böylece maddelerin öğrencilerin günlük yaşamlarındaki problemlerini çözmeye yönelik karar verme becerisine yönelik ayırt edici güçlerinin yüksek olduğu söylenebilir. Yapılan literatür taraması sırasında karar verme konusunda geliştirilen ölçeklerde, çeşitli geçerlik çalışmalarına rastlanmıştır.

Kuzgun (1993)' un geliştirdiği "Karar Stratejileri Ölçeği" nin geçerliğinin sınavabilmek için, karar verme stratejileri yönünden aralarında fark olduğu iddia edilen grupları bu ölçeğin ne derece ayırt ettiğine bakılmıştır (Kuzgun, 1993).

J.Crites tarafından geliştirilip, A.S. Uzer ve A. İncesulu tarafından Türkçe' ye uyarlanan "Mesleki Olgunluk Ölçeği" nin yapı geçerliği yapılmış ve envanterin zihinsel değişkenlerle ilişkisini saptamak amacıyla, lise son sınıfta okuyan 31 öğrencinin Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) puanları ile ölçekten aldıkları puanlar arasındaki ilişki araştırılmış; aralarındaki korelasyon katsayısı .50 olarak bulunmuştur (Öner, 1996).

Güvenirlik, test puanlarının ne derece tutarlı, güvenilir veya tekrarlanabilir; başka bir deyişle, ne derece ölçmedeki hatalardan uzak olduklarını belirtir. Ölçeğin iç tutarlılığını ve benzeşikliğini test etmek amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha değerlerinin yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Böylece her bir maddeye verilen yanıtlardaki değişiklik ile o maddenin yer aldığı alt ölçeğin toplam puanındaki değişkenlik ilişkisinin yüksek olduğu ve buna dayanarak ölçeğin iç tutarlılığının olduğu söylenebilir. Fakat yinede tüm alt ölçeklerin Cronbach Alfa

değerlerini aynı şekilde değerlendirmek yanlış olabilir. Çünkü bazı değerler oldukça düşük bulunmuştur ve bunların daha sonra yapılacak araştırmalarda yeniden sınanması gerekmektedir.

Aynı zamanda ölçeğin ölçüt geçerliği de yapılamamıştır. Çünkü literatür taraması sırasında, bu araştırmada ele alınan yaş grubuna ait, karar verme becerilerini değerlendiren ve ölçüt olarak kullanılabilen, başka bir ölçeğe rastlanamamıştır. Karar verme konusunda yapılan araştırmaların güvenilirlik çalışmalarında genellikle test- tekrar test ve Kuder- Richardson güvenilirliği kullanılmaktadır. Ancak, toplam 244 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanan Problem Çözme Envanteri Ölçeğinin Cronbach Alfa katsayısı .88 olarak bulunmuştur (Öner, 1996).

Ölçeğin cinsiyete göre değerlendirilmesi amacıyla yapılan anova sonuçlarına göre ise; cinsiyete göre anlamlılık düzeylerinde 1 faktörde erkekler, 2 faktörde kızlar lehine anlamlılık olduğu görülmüştür. 1 faktörde ise cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Faktör 4 (Yeteneklerine Göre Karar Verme)' de erkekler lehine .05 düzeyinde anlamlı farklılık vardır. Buna göre faktör içinde yer alan maddeleri göz önüne alarak değerlendirdiğimizde, erkekler karşılaştıkları problem durumunda yeteneklerini kızlardan daha fazla göz önünde bulundurmaktadır diyebiliriz. Buna neden olarak erkeklerin, toplumumuzda kızlardan daha bağımsız bırakılması, yeteneklerini kullanılmasına daha çok izin verilmesi karar vermede de etkisini gösteriyor diyebiliriz.

Faktör 1 (Bağımlı Karar Verme), ve faktör 3 (Bağımsız Karar Verme)' de kızlar lehine .05 düzeyinde bir anlamlılık vardır. Yine faktör içindeki maddelere göre yaptığımız değerlendirmede kızların bu problem durumlarında erkeklere göre kimi zaman daha bağımlı kimi zaman da daha bağımsız karar verdiğini söyleyebiliriz. Kızların aile baskısını erkeklerden fazla görüyor olması bu duruma neden olarak gösterilebilir.

Okulun bulunduğu çevreye göre yapılan değerlendirmede tüm faktörlerde alt grubun, üst ve özel okul grubundan farklılaştığı görölmüştür. Faktörlerde, gruplar arasında görölen .05 düzeyinin altındaki bu anlamlılık, öğrencilerin okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özelliklerine göre gösterdiği farklılıktan, günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözmeye ilişkin karar verme becerisi açısından etkilendiğini ortaya çıkarmaktadır. Üst grupta ve özel okulda bulunan öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlere ilişkin karar verme becerisi konusunda, faktörlere giren maddeler kapsamında daha olumlu bir beceriye sahip olduğu söylenilebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlere ilişkin karar verme becerisini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin bulgularından ortaya çıkan sonuçlar üzerinde durulmuş ve bulgular doğrultusunda öneriler getirilmiştir.

Bu çalışma, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlere ilişkin karar verme becerisini ölçmek amacıyla bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Ölçek Adana İlinde 8 okulda 658 öğrenciye uygulanmış ve elde edilen veriler doğrultusunda geçerlik ve güvenirliği sınanmıştır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının sonuçlarına göre ölçek içerdiği maddeler kapsamında, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlere ilişkin karar verme becerisini belirlemek üzere kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.

Ayrıca geliştirilen ölçme aracının, cinsiyet ve okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri, değişkenleri açısından yapılan değerlendirme sonuçlarının da diğer araştırmalara ışık tutabileceği umulmaktadır.

Bu araştırmada geliştirilen ölçme aracının kullanımına yönelik ve daha sonraki çalışmalarda ele alınabilecek konulara ışık tutmak amacıyla öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Bu araştırma 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlere ilişkin karar verme becerisini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Çalışma bu sınıflardaki yaş gruplarıyla sınırlıdır. Ancak ölçek değişik yaş gruplarına uygulanarak geçerlik ve güvenirliği test edilebilir ve karar verme becerileri karşılaştırılabilir.

2. Ölçeğin okullarda uygulanması sırasında uygulayıcı gözetiminde yapılması, gerekli açıklamaların yapılıp, çocukları birbirinden etkilenmemesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.
3. Geliştirilen karar verme beceri ölçeği, karar vermenin "Bağımlı Karar Verme, Bağımsız Karar Verme, İsteklerini Göz Önüne Alarak Karar Verme ve Yeteneklerine Göz Önüne Alarak Karar Verme" boyutlarını ölçmektedir. Karar vermenin farklı boyutları da ele alınarak ölçeğin içeriği geliştirilebilir.
4. Ölçeğin güvenirlik katsayısı, bu araştırmada kullanılan Cronbach Alpha değeri dışında, test tekrar- test tekniği ile de belirlenebilir.
5. Ölçek cinsiyet ve okulun bulunduğu çevrenin ekonomik özellikleri, değişkenleri açısından incelenmiştir. Bu değişkenler artırılarak farklı sosyo- demografik özellikler açısından da ele alınıp incelenebilir.

Bu çalışmada geliştirilen ölçek öğretmenler ve bu konuda araştırma yapan araştırmacılar tarafından kullanılabilir. Yapılan çalışmanın ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemlere ilişkin karar verme becerisini belirlemek üzere yapılacak çalışmalarda yararlı olacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Baron, J. (1994). Thinking and deciding. Cambridge University Press.
- Bronner, R. (1993). Decisin-making in complex situations, Results of German emprical studies. Management International Review, 33(1), 7-25.
- Caroll, J.S. (1980). Analyzing decision behavior: The magician's audience. T. S. Wallsten. Ed. Cognitive Processes in Choice and Decision Behavior. Lawrence Erlbaum Ass. In: New Jersey. 69-76.
- Cochran, L. (1993). Implicit versus explicit importance of career valies in making a career decision. journal of counseling psychology, 30(2), 188-193.
- Craycraft, K. (1988). Decision making: An overlooked basic skill, National Education Association: Washington, D.C., 7.
- Elias, M. ve Tobias, S.E. (1990). Problem solving / Decision making for sicual and academic success. National Education Association: Washington, D.C.
- Ersever, Ö.H. (1996). Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri. Ankara Üniversitesi. Basılmamış Dokora Tezi.
- Gazda, M. (1989). Group Conseling: A Developmental. Approach, Allyn and Bacon: Boston.
- Güçray, S. (1998). "Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek, Bireyler Arası İlişkilerde Yeterlik ve Karar Verme İlişkileri." Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. Cilt 2, Sayı 9 s. 7-16.

Harsanyi, J.C. (1980). Advencase in understanding rational behavior. P. K. Moser 271-293. Ed. Rationality in Action: Contemporary Aproaches, Cambridge University Press: New York.

Hıncal, S.; Babaoğlu, M. (1993). " Çocukların Aile Kararlarına Katılımı Konusunda Çocuk ve Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi" Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Hovardaoğlu, S. ve Sezgin, N. (1997). Eğitimde ve Psikolojide Ölçme Standartları. Ankara : Türk Psikologlar Derneği ve ÖSYM Yayınları.

Keating, D. (1980). Thinking Processes in Adolescence, In. (Ed), J. Adelson. Handbook of Adolescence Psychology, New York: Wiley.

Klayman, J. (1985). Children's decision strategies and their adaptation to task characteristics. Orgânizational Behavior and Human Decision Processes, 35, 179-201.

Klein, N.M. (1983). Utility and decision strategies: A second look at the rational decision maker. Organizational Behavior and Human Performance, 31, 1-25.

Kuzgun, Y. (1993). Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standartizasyonu. VII. Ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları. Ed. Rüveyde Bayraktar. Türk Psikologlar Derneği Yayını.

Lewis, C. (1981). How adolescents approhaches decision: Changes over grades seven to twelve and policy implications. Child developments. 52, 538-544.

- Mann, L. (1989). Becoming a better decision maker. Australian Psychologist, 24(2), 141-155.
- Mann, L.; Harmoni, R. ve Power, P. (1989). Adolescent decision- making: The development of competence. Journal of Adolescence, 12, 265-278.
- Marzano, R.J., Ronald, S.B., Carolyn, S.H., Beau, F.J., Barbara, Z.P., Stuart, C.R., Charles, S. (1989). Dimensions of thinking. A framework for curriculum and unstruction. Virginia. Association for Supervision and Curriculum Development, 48-56.
- Mitchell, L.K., Krumboltz, J.D. (1984). Research an human decision making: Implications for career decision making and caunseling. 238-280. Ed.: Srown S.A., Lent R.W. Handbook of Counseling Psychology. A. Wiley-Interscience Publication.
- Neinmark, E. (1975). Intelctual development during adolescence. In. F. Horowitz (Ed.), Review of Child Development Resarch (Vol 4) Chicago: Universty of Chicgo Press.
- Öner, N. (1996). Türkiye' de Kullanılan Psikolojik Testler Bir Başvuru Kaynağı. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Plous, S. (1993). The Psychology of Jugment and Decision Making, New York, McGraw-Hill.
- Pitz, G.F. ve Sachs, N.J. (1984). Judgement and decision: Theory and aplication. Annual Review of Psyhology, 35, 139-163.
- Robbins, S.P. (1985). Organizational Behavior: Concepts, Controvercies and Application. Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall.

Sinangil, S.(1993). "Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı İlişkileri" VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ed. Rûveyde Bayraktar ve İhsan Dağ. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını.

Steinberg, L. (1985). Adolscence, New York: Alfred A. Knopf.

Tjosuold, D. (1983). Learning to make decisions through constructive controversy. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (67 th. Montreal, Quebec, April 11-15, 1983). 12.

Turgut, M.F. ve Baykul,Y.(1992). Ölçekleme Teknikleri. ÖSYM Yayınları. Ankara, 1992 – 1

EK - 1

UYGULAMA İÇİN ADANA VALİLİĞİ VE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ' NDEDEN
ALINAN ONAY ÖRNEĞİ

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI:B.08.4.MEM.4.01.00.05.00/
KONU:Tez Uygulaması.

07.05.1999- 17682

VALİLİK MAKAMINA

Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri, Eğitim Programları ve Öğretimi Bölümünde Yüksek Lisans yapmakta olan Elif GÜNAL'ın Müdürlüğümüze vermiş olduğu 07.05.1999 tarihli dilekçesinde Okulunun,bitirme tezi olarak verdiği ödev zemin hazırlamak üzere ekli anketi Aşağıda adı geçen okullarda uygulamak istediği belirtilmektedir.

Adı geçen Öğrencinin anketi İlimiz Seyhan ve Yüreğir İlçesindeki listede belirtilen okullarda 4.ve 5. sınıf öğrencileri arasında Eğitim ve Öğretimi aksatmadan uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Veli CUMA
İl Millî Eğitim Müdürü V.

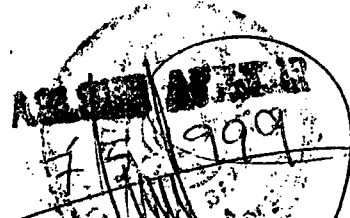
OLUR

.../05/1999

Ardahan TOTUK
Vali/a.
Vali Yardımcısı

ANKET UYGULANACAK OKULLAR

- 1-SEYHAN Hürriyet İlköğretim Ok.
- 2-SEYHAN Özel Akdeniz Ok.
- 3-YÜREĞİR Yavuzlar İlköğretim Ok.
- 4-YÜREĞİR Mimar Sinan İlköğretim Ok.
- 5-YÜREĞİR Anadolu İlköğretim Ok.
- 6-SEYHAN Emine Sapmaz İlköğretim Ok.
- 7-SEYHAN Kasım Sacide Ener İlköğretim Ok.
- 8-SEYHAN Özel Gönen Okulları

EK – 2

KARAR VERME BECERİSİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (KVBDÖ)

Her zaman	Çoğunlukla	Ara sıra	Hiçbir zaman
-----------	------------	----------	--------------

1. Sadece öğretmenimin ya da ailemin verdiği kitapları okurum.	☐	☐	☐	☐
2. Sadece öğretmenimin verdiği kitapları okurum.	☐	☐	☐	☐
3. Kitap seçemediğim için sadece ders kitapları okurum.	☐	☐	☐	☐
4. Ailem beni "sen küçüksün karışma diye uyarır.	☐	☐	☐	☐
5. Televizyonda ne olursa olsun izlerim.	☐	☐	☐	☐
6. Dinlenme ve oyun zamanlarımı ailem düzenler.	☐	☐	☐	☐
7. Tatil günlerimde ailem istediğimi yapmam izin verir.	☐	☐	☐	☐
8. Evde televizyon izlerken benimde program seçme hakkım vardır.	☐	☐	☐	☐
9. Televizyonda izleyeceğim programları kendim seçerim.	☐	☐	☐	☐
10. Boş zamanlarımı kendi istediğim gibi değerlendiririm.	☐	☐	☐	☐
11. Giysilerimi kendim seçerim.	☐	☐	☐	☐
12. Satın alıp yediğim yiyeceklerin besleyici olmasına dikkat ederim.	☐	☐	☐	☐
13. Evde üzerime düşen görevleri kimse söylemeden yaparım.	☐	☐	☐	☐
14. Beni ilgilendiren konularda aileme yardım etmekten hoşlanırım.	☐	☐	☐	☐
15. Televizyon izleme saatlerimi ödevlerime göre ayarlarım.	☐	☐	☐	☐
16. Okulda öğretmenimin seçtiği sosyal kolda çalışırım.	☐	☐	☐	☐
17. Kendi seçtiğim sosyal kolda çalışırım.	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Elif KARAKAŞ (GÜNAL)

Doğum Yeri- Yılı : Kırıkhan / HATAY 30. 01. 1974

Medeni Hali : Evli

Adresi : Mimar Sinan İlköğretim Okulu

Eğitim Durumu : Yüksek Lisans Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri

Ana Blim Dalı (1995 - 1999)

Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü (1991 – 1995)

Kırıkhan Lisesi (1987 – 1990)

Kırıkhan Lisesi (Orta Okul) (1984 – 1987)

Zafer İlkokulu (1979 – 1984)

İş Durumu : 1995 - 1996 Eğitim- öğretim yılı Diyarbakır Merkez Güleçoba Köyü

Durulmuş Mezrası Sınıf Öğretmenliği

1996 Eğitim – öğretim yılından halen devam etmekte olan işim, Adana

İli Yüreğir İlçesine bağlı Mimar Sinan İlköğretim Okulu Sınıf

Öğretmenliği